ЕРА.
20
[illegible]
1967 шу.
№ 46 (4371).
Мах 2 кап.

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІайн обкома Нохч-ГІалгІайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛА 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ХЬАЛХАРА ИТОГАШ

СИЙЛАХЬЧА ЮБИЛЕЙНА МАЙОАГГІАРА Я

Советски нах гІад ца бохкаш беса йиш йоццаш я юбилейни шера хьалхарча квартале вай промышленносто баьчча балха итогаш.

Промышленни продукци тІаккетара дальке а дика темп карайина — 10,9 процент соахкарча хьалхарча кварталаца нийсйича. Укх тІехьарчу итт шера алхха 1959-ча шера йара хиннадац цу боараме промышленни продукци тІаккетар. Цу шерал тІехьагІа мехка индустриальни продукци дегІаахара темпаш кІеанг-дукха чухнахьа юьла яьлар. 1964-ча шера тІаккетар 7 процентал кІеззига совгІа мара хилаьзар.

Бакъда, нагахьа санна промышленни дегІалаьхкача капиталистически мехкий бустамаш теркалдаьхьча-м, дегІаахара на боарам а тІехдика ба. ХІаьта а вайга йиш ецар цу боарамах кхоачамбе, хІана аьлча дукха а йоккхагІа тороваш шийх йоаккаш ба социалистически боахам.

Мехкарча общественни производства, цу дальке промышленносте а, эффективность лохьалара бахьанашта, ховш махиллара, кІоарга анализ йир патре Центральни Комитета мартовски сентябрьски Пленумашка, цул тІехьагІа экономика лакхъяра Іилман ларлерь программа оттаьча XXIII съезде а.

Парте кара а нйца чакхдьаха гІулакхаш бахьанце, промышленносте еш йола экономически реформа бахьанце 1964-ча шерал тІехьагІа лакхъяла йолаелар промышленни производства темпаш. 1965-чей 1966-чен шерашка 8,6 процент хилар уж.

Юбилейни шера хьалхарча квартале — кхы пІаьхха а чІоаггІа лакхъелар бакъда, хІанара цун лакхъялар хьалхарча шин шера хиннача онда лоадачегІа да.

Дукха эргаш доацаш цу тайпара сурт да къахьегама овсарле лакхъяра дальке холуш дар а.

Укх тІеххьарча 15 шера 2,8-зза дегІаенай советски промышленносте къахьегама овсарле. Цу хьокхама СССР-ан США-ней юкъе яьлла йоккха юкъ лоацъе йиш холар из бахьан долаш. Цхьабакъда, хІаьта а укх тІеххьарча шерашка юха а кІеззига дукха лохъелар вай промышленносте къахьегама овсарле дегІаахара темпаш. Нагахьа санна укхе шера — 1956—1960 шерашка — юкъера лаьрхІача шера тІаккеташ хиннар 6,5 процент хиннадале, тІехьа тІадоагІача пхе шера из 4,6 процентага кхоачаш лохъелар.

ХІаьта а къахьегама овсарле дегІаахара темпаш лохьалара тенденци соцайир юха а 1964-ча шерал тІехьагІа.

Уж хІамаш теркал дича, юбилейни шера хьалхарча квартале вай дІатІакхьча хьоккам (1966-ча шера хиначул 6,8 процент дукхагІа тІаккетар) дикка йоккха событи я.

...ХІаьта а кхыметтел кхитта дикача хьоккамах а салоІам хилац вайна — сов дукха я цу дальке пайда эцанза йола резерваш. Аьлча кхоачам ба, промышленноста цхьацаддолчу доакъой предприятешка сменашка юкъе йовш йола балха ца 12—15 процент я. ВІалла ла йиш йоацаш да кхы цхьаьхха а — дукхахча предприятешка лоадама хІама ца эцаш ахаш балхлой гІойле яра операцешта балхаш дезш ба — оборудованена ремонт еш, складашка, механизаци ца йолча мухьаш доттара-доассалара балхаш тІа. Цунна а вешта а, хІама а геттара дукха я къахьегама овсарле дегІайолаяра йола тороваш.

* * *

Вай социалистически Дайхе бахьанце дега тІа курал ца йоагІаш виса йиш яц ЦСУ хоача тІара, хьалхарча квартале 25 миллион тонн болат доала а даь, шера 100 миллион совгІа тонн болат хьаделга Іалаьцдеча боарамга дІакхаьчай вай советски металлурги укх юбилейни шерре я, аьаш йола муІІараш дийшача.

Болат! Из хІанз а замап керттера конструкционни металл да, ерригача вай ханарча цивилизаце ларлех цхьа лард я из. МоллагІча мехка а экономически мохк тІечих лорабарен потенциал дукха-кІезига хилар мехка даьча болата дукхалга-кІезигалга хьежжа лоархІ керттерча дальке. Тойхіаьта, вай дІатІакхаьчад бІаь миллион тонн болат доаладара.

Дагалаца доагІа, мел лохача боарамгара вай дІадоладеннадар. 1920-ча шера социализма эггара хьалхарча мехко лоаладаь болат алхха 194 эзар тонн мара дацар — США лоааладьчул 220-зза кІеззигагІа, Англел — 47-зза кІеззигагІа, Германел — 43-зза кІеззигагІа, Францел — 16-зза кІеззигагІа. ХІанз вай лоадама хІама ца эцаш тІехьаккхийнах США-на, вайцига хьалу Іаьржа металлаш дукхагІа да уж цхьана вІашагІа техача а, Англе, Франце, ФРГ, Итале хьаьечул.

* * *

Хьалхарча квартала итогашка хьаьга хьагойт кердача пятилетка хьакъехьарча шийн директиваш тІа парте XXIII съезде хьалхе а хоадам бар дола промышленноста чухьара структурни хувцамаш.

ДегІаахара хьалхе йоашка йолаш да беррига ялкъа боахаме а технически прогресса проблемана хоадам беш дола доакъош — энергетика (12 процент тІаккхийттад), химически промышленности машиностроени (13 процент тІаккхийттад).

Къаьстта белгалдоалаш да цхьаькха — пятилеткий дерригача шерашка а юбилейни шера хьалхарча квартале духхьашха хинна да цунга лоархІамера хьалхе шийга а йолаш йига промышленность дегІаахар (12 процент тІаккхийттад). Цунна чунца да холодильникаш, телевизораш, баракъам дутта машинаш, сахьаташ, радиоприемникаш, цунна кхыдола дукхача хана пайда а эцаш наха леладу товараш хьаделга а. ДІаладача шера хьалхарча квартале даь хиннарел 17 процент дукхагІа хьадаьл уж товараш.

Советски нах чІоагІа гІадбуташ я паччахьалкхен ресурсаш бедала — дукха, шурий, генарий даьтта — производство тІаккетара хьакъехьара башха-дика цифраш. Цунца белгалдоала парте Центральни Комитета мартовски Пленума решенех даьпна беркат.

ТІеххьара а, йиш мах баь ца валлал доккха хІама да боахам лелабара кердача системага яьнача предприятешка хьаь продукци дІалохайтара даькъера лаккхара квартальни план тІехкхоачаш хилар.

ТІаккоачача сийлахь-доккхача юбилея сийна дьржача дерригача халкъа яхье хьалхара карагІдаьнар Советски паччахьалкхен сийлахьа 50 шу дизара доагІача тайпара да.

И. АРТЕМОВ.
(ТАСС).

СИХА А ДИКА А ДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ

Лакхара социалистически дехкараш тІаьйнад Нохч-ГІалгІайчен юрта боахама къахьегамхоша юбилейни шера. Цар чуйл лаьрхІад хІара гектара тІара 20 центнерал кІеззигагІа доацаш ялат, хий дехкача лаьтташкара — 30 центнер а яхьаш, гидуарган — 12 центнер, шекара свекла — 200 центнер, баьцаьлараш — 150 центнер, консаш — 60 центнер, тІьамка — 10 центнер.

Уж дехкараш кхоачашдуйргда вай механизаторашкен лаьттандара балхаш дераашцен цар шоай беррига низ тІабахийта къахьете, балхаш дика вІаштІехьлаьха дойя, хІара кхашкара балхаш дер юбилейна сийленца накъадахара дьржача ахьа юкъеозе. БІаьстн тІехьа ялат а ниййль хилар а бахьан долаш тІехьа дІалоладелар укх шера кхашкара балхаш, хала за кхаш леладераштa нийсденна хьалаш а. ГІулакхаш цунна нийсдалар бахьан долаш колхозхойн совхозийн болхлойн дехкар да бІаьстан балхаш доацпача хана чакхлахар а Іалача хьалаш Іаткъаргдоацаш уж лакхача агротехнически боараме дар а. Укх бІаьстий эшача тайпара ха еттача хІара боахама, участкана лаьрхІа йола агротехнически мероприятеш тайп-тайпара хила еза, бизза а нийса а пайда еца беза удобренеех, дІайийна культураш хьувкъаьра де лаьрхІа деррига гІулакхаш хикагІа йолча хана де деза.

БІаьстено дукха чоалхаде дехкараш уттаду лаьттанцара бралаш дераштa хьалхашка. Царех керттерчарех да гурахь дийнача алаташта эша гІулакх дар. Из болх йесхьабаккха йиш йоацаш а, сихха бе безаш а ба. Іа шийла хилар бахьан долаш дукхача боахамий нийлха а эсала й да хьалІаьхьина ялат. ХІаьта цхьацца йолча моттигашка геттара да а дайнаь из. Партийни организацей боахамий кулгалхой юрта боахама специалистий дехкар да гурахь дийна ялат дегІалара новкъостал дергдола гІулакхаш дар, ялат тІаде дезача участкашта дика обработка а еш лакха кондици йола от тІалер.

Дукхьал из харах доалаш дац гурахь дийнача ялата эша гІулакхаш. Гаргарча хана эпача чІахаш даха деза, хий дилла деза, подкормка е еза. ЛоархІаме агротехнически мероприяти а гербицидаш а етташ овсар доахар. Шалахача шерий опыто хьахьокх ханнахьа кхацта гербицидашца обработка йича ялат хоалалал дикагІа уллаш хилар. Укх шера из теркал де деза. Боахамий кулгалхой, колхозийн совхозийн специалисташ дехкарийла ба кхашта обработка еча юртбоахама авиаци самолетах меттел кхыйоача евонгача аппаратех а шерва пайда эцар.

БІаьсти хьалха юв культураш дІайийна йоалаш латт хІана республика колхозаши совхозаши: гидуарга, кен, горох, шекара свекла. Дика хоамаш да Гудермесски, Шелковски, Урус-Мартана, Сунженски районашкара ухараш. Хьалха латтача районаша а боахамаша а доаха толамаш хьокхам а хинна дІацтта деза. ХІара колхоза, совхоза коллектив оврацІгъэла ез хьалха юв культураш ханнахьа дІа а йийна шоллагІа юв культураш — хьажкІаши дуген — дІаера боккъонца кийчо яра.

Партийни, советски, юртбоахама органий дехкар да хьажкІаш дІаюргйола участкаш, техника, механизаторски кадраш ханнахьа кийчъяра чІоаггІа уйла тІаьдийтар, уж балхаш дика чакхдахар. Цlаьхха а хьажа а хьежа чІоагІъе еза хьажкІаш леладергйола механизированни звенош, хьажкІаш дІае а цара эша гІулакх де а уж нийча йий, царга технологически карташ дий, техника болх бергболаш йий хьажа деза. Къаьстта теркам тІабахийта беза къахьегамах мах телара принципаш белгалъяхара — аланя а цул совгІа дар а.

Шалахача шерий опыто хьахьекхал хьажкІаш квадратно-гнездовой хьесапе дІайийнача боахамий царна дикагІа гІулакх да а уж дьукъъе а вІаштІехьдоалаш а хилар. Цудухьа къаьстта теркам тІабахийта беза укх шера моттигІа рельефага диллa а йиш йол йолча участкашка хьажкІаш квадратно-гнездовой хьесапе дІаера. Квадраташ нийса а нийлхалгех листалгех диллача боаргагІа а дола хьажкІаш дІайийнача механизаторашта премеш лохаме еза, хьажкІаш хьатІа а яьпиа уж дика дІаер хьагучадаьлча дІатергйолаш.

Дуга керда культура я пайцига. Цхьабакъда тІеххьарча шерашка хьахьекхал из вай дукхача боахамашка дІадийча пайдане хилар. Цудухьа доккхий дехкараш лакт хІанз республика дуга лелаеранта хьалхашка. БІаьстене паргара дІаедех дуга дІаде участкаш нийса къоастаир, кхашта планировка яр, дуга леладергдола звеноша вІашагІйохкар. Сихха цІенъе еза хий дехкаргдола сангараш, царна эшача ремонт е еза.

ТІоадал геттара кІезига я вайцига укх шера лаьттанца. Цул совгІа бийш дийлев денин дІайхен ахаро геттара доккъаду лаьтташ. Цулухьа боахамий кулгаллоашеи специалисташ хІана чІоаггІа теркам тІабахийта беза деррига хий дилла йиш йолча лаьттаишта хий дуллилга вІаштІехьлаккхаро. Цу гІулакха пайда эца беза хий дехкача сингарех нийца ца беш ерригача дегІан хьесапе хий деттача аппаратех, царех цхьаккха а хила йиш яц болх ца беш.

БІаьстан хьалхарча денашка дена боккхача лоархІаме да техникая нийца пайда эцар, цун балха овсарле лакха хилийтар. Массанахьа а вІаштІехьлаккха деза агрегата шина сменах болх бергбола гІулакх, механизаторашта эша культурни а бытови а хьалаш Іалашде деза, кхашкара балхаш ханнахьа а дика а дара даькъелча цар бехктохкам лаккбе беза, цар балха материальни безам тІабахийта беза.

ДІайийна культураш хьувкъаьрг эша керттера хьал да кхашкара балхаш дика дар. Партийни организацеш, халкъа контролераш, специалисташ лекхарийла ба цу гІулакха дазим бІарг тІалоаттабе, брак хургйоаца гІулакх оттаде.

Кхашкара балхаш сихха дикка! Уж дешаш юбилейни шера Нохч-ГІалгІайчен кхаш леладерий девиз а хинна дІацтта деза.

ЯЛАТ ХАННАХЬА ДІАДУВРГДА

Сунженски района Ленина цІерагІча колхоза механизаторашта дІйоахлуше кхашка араьхар агрегаташ. Йоачаш йоацаш дІаьхача Іана яьнх дийрзача лаьттана тІоадал чуйолийташ догІан хьесапе хий детта кхоъ установка араьяккхар, дІаоа гектара шинъ центнер кхоачийташ минеральни удобренеш тайсар.

Лаьттах фу дІалолла мегаргдола за хьатІа маркаьнчанга бІаьстан юкъе юв культураш дІае болабелар укхаза. Шоай болх нийса вІаштІехьбаьккха дІаболабаьча механизаторашта план кхоачашъяр пхи бІаь гектара тІа гидуарган дІайийнай 14 апрель тІакхоачаш. Моллача хоакъара лаьрхІа 150 гектара тІа кей, 173 гектара тІа горохапа вІаштІъябаь кей, сулаика, цигъа дІайийча цхьаи шера хьачула баьнаш.

Цунна толамца хьалха юв культураш дІайийна а баьнна тІехьа юрагш дІае болабеннаб колхоз хой. Укх денош хьалхара агрегаташ араьлар ялатийна лаьрхІа хьажкІа дІае.

БІаьстан кхашкара балхаш толамца кхоачаш дара юбилейни шера сийна яхье баьнача механизаторашта лакхара хьокхамаш гойт. Цареа ба Ганеуев Жунидеи Вибулатов Эльмарзаен кулгалдеча бригадашкара Арсамиков Жалил, Китиров Ваха, Гансуев Іаьла, кхыбараш.

Т. АРЧАКОВ.

ГЕРМАНЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЕДИНИ ПАРТЕ VII-ча СЪЕЗДАГА

Деза новкъостий!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето дукхаь миллионаш болча советски коммунистий аскаргара вежарий коммунистически моаршал дайт шуга, Германе Социалистически едини парте VII-ча съезда делегаташка, съезда балха тІа оаш толамаш цхьар а лов.

Германски болхлой болама дикагІа йола революционни традицеш хьатІайийца йолча Германе Социалистически едини парто шоай мехка хьалхашка творчески чакхдоах марксизма-ленинизма сийлахь-боккха хьехами дунен социализма опыти, бІубенна социалистически новкъа буг ГДР къахьегамхой, лакхха айаь лелаю дерригача немецки халкъа кхоамен байракх.

Шун парте, Германски Демократически Республика къахьегамхоша, империалистий провокацеш социализм хьалъяра новкъарле е гІерташ цар леладераши хьагуча а доахаш, VI-чеи VII-чеи съездашта юкъерча хана доккхий толамаш даьлл республика боахама, общественни, культурни вахара дерригача новкъошка. КарагІаьнна уж хІамаш хІана дарце йиш йолаш ба кхыметтел социалистически германски паччахьалкхе па еза бараш а. Тхо дог тийша да, ГДР болхлой класс, кооперированни ахархоша, къахьегача интеллигенце шоай марксистско-ленински авангарда кулгалла немецки лаьттан тІа дегІаеха социалистически общество хьалъяра дехкараш сийленца кхоачашдергхиларах.

Советски коммунисташа, дерригача советски халкъо лакха мах бу европейски континентерча машар безача низаша Малхбузен Германерча милитаризма, реваншизма, неонацизма кхерамерча кхуврча духьала. Европе машарен кхерамазлени гІулакх котдаккхар духьа лоаттабеча къовсаме Германе Социалистически едини парте, Германски Демократически Республика правительствай къахьегамхошен лоацача доккхача дакъа. ЧІоагІа раьза хиина белгалдоаккх оаха, хІаларча ханара ерригза лоархІамегІара проблемаш къестара дакъа тІа Советски Союза Коммунистически партеи Германе Социалистически едини партеи юкъе бокъонца дола вежарий, бизача тешама, дІахьа дуцар кхеталара, барт-цхьоагІон гІулакхаш тоссаленна хилар, хІаьта из вай халкъий а ерригача социалистически содружестве а дьтоний Советски Союзеи Германски Демократически Республикаи дохаргдоаца доттагІали вежарашка цхьана леладу гІулакхаши дІахо тоалалара бола чІоагІа тешам хилар.

Советски Союза Коммунистически партеи Германе Социалистически едини партеи цхьан бартапа а социалистически мехкаш чІоагІагІа кхоталенча хилийтара а дунен коммунистически болхлойи болама цхьоагІо чІоагІъяра а тІабенлабь шоаш беча балха. Тхо шеко йолаш дац, вежаранша йолча партеша цхьана хьегача къиво деррига прогрессивни революционни низий дІахора консолидаци а вай юкъарча сийлахь-доккхача гІулакха котало а Іалашъергхиларах.

Германски Демократически Республике социализм йиза котъяккхар духьа, шоай халкъа машарн вразн бахьан долаш лоаттабеча къовсаме керда доккхий толамаш доахалда оаш, деза новкъостий! Шо дог тийша хила мегаргда цу дикача гІулакха тІа Советски Союза Коммунистически парти, деррига советски халкъ массаза а шуна цхьана хургхиларах.

Даькъала хийла Германе Социалистически едини парти — социализм котъяккхар духьа лоаттабеча къовсаме ГДР къахьегамхой денлера авангард!

Даькъала а хилда, тоа а лулда Советски Союзеи Германски Демократически Республикаи халкъашта юкъера дохаргдоаца вежарий доттагІал!

Даькъала хийла социалистически содружествай дунен коммунистически болами барт - цхьоагІо а уж кхотадена хута а!

Даькъала хилба массанахьа а котаденаш йоаха марксизма-ленинизма хьехам!

Советски Союза Коммунистически парти.

1967 ШЕРА 1 МАЙГА ДОЛА КПСС ЦК ТІАХЬЕХАМАШ

1. Даькъала хилда 1-гІа Май — къахьегамхой дунен халкъашта юкъерча солидарноста ди, дерригача дунен болхлой класса барт-цхьоагІони вошален ди!

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

2. Даькъала хийла марксизм-ленинизм — даим дийна латта, массанахьа а коталонаш йоаха революционни хьехам!

3. Советски Союза къахьегамхой! Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна шерагІа йоарже социалистически яхь!

Коммунизм хьалъеча керда толамаш а доахаш накъагІоргда вай сийлахьча юбилейна!

4. Советски Союза къахьегамхой! Бебабе вай сийлахь-йоккхача Дайхен экономически оборонни низ! Хьинар кхы а чІоагІагІа тІадахийте къовсам лоаттабе КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяр духьа, пхе шера план кхоачашъяр духьа!

5. ДІайха моаршал да вежарашха йолча коммунистически партешка — дерригача дунен болхлой классен къахьегамхойн деналерча авангардага!

6. Даькъала хийла марксизма-ленинизман пролетарски интернационализман ларда тІа дунен халкъашта юкъера коммунистически болам барт-цхьоагІо йолаши кхотабенией хилар!

7. Социализма мехкий халкъаш, къамий-кортамукъален къовсам лоаттабу халкъаш, дерригача дунен къахьегамхой! Империализманен колониализманен духьала, къамаш мукъадакар духьа, машар, демократи, социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсаме вІашагІтоха низаш!

8. Дерригача мехкий халкъаш! Хьагучадаха империалистически тІом хьалхьеберий гІулакхаш! ЧІоагІбе сихдаь герз хьаделга соцадайтар, ядерни герз дехкар, массанета а цІендаь герз дІадаккхийтар духьа, дерригача дунен тІара машар бахьан долаш лоаттабу къовсам!

9. Дунен халкъаш! Къовсам лоаттабе вьетнамски халкъа духьалара агрессивни тІом Америкин ВІашагІкхийттача Штаташка соцабайтар духьа! Хьадехa ДРВ-ена чуетта бомбаш кхы къамаьл а доацаш соцаелгеи Къулбехьен Вьетнамера американски бІунаш сов чехка арадоахнагеи!

Шер а луйла, чІоагІ а луйла турпалерча вьетнамски халкъацара дунен халкъашта юкъера солидарность!

10. Европа халкъаш! Къовсам лоаттабе европейски континенте машари кхерамзлен чІоагІьяра эффективни гІулакхаш чакхдахар духьа!

11. Дунен халкъаш! Къовсам лоаттабе малхбузенгермански милитаристаши реваншисташи ядерни герза тІа ца кхачийтар духьа, халкъий машаран кхерамзленнен кхерам бахьаш дола ФРГ неонацистски низаш дегІадахкара духьала!

12. Даькъала хийла дунен социалистически система — дунен халкъашта юкъерча болхлой классам беррига къахьегамхоштен керттера карагІдаьнар!

ЧІоагІлулда социализма мехкий халкъий кхоталар, вежарашка дола доттагІал, барт-цхьоагІо!

13. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Болгаре Халкъа Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски болгарски халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

14. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Венгерски Халкъа Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски, венгерски халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

15. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача, американски агрессорашта духьала, шоай Дайхен паргІато, лоІам, цаІал бахьан долаш турпале къовсам лоаттабеча Вьетнама Демократически Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски вьетнамски халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

16. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Германски Демократически Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда Советски Союзеи ГДР-ен халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

17. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Китайски Халкъа Республика къахьегамхошка! Советски китайски халкъашта юкъе доттагІал хилийтаран цхьана гІулакхаш леладаран тІехьа!

18. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача, шоай мохк демократически накъъаьцца машар тІехь вІашагІтохийтар духьа къовсам лоаттабеча Корейски Халкъа Демократически Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски корейски халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

19. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Куба Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски кубински халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

20. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Монгольски Халкъа Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски монгольски халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

21. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Польски Халкъа Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски польски халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

22. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Румыне Социалистически Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца советски румынски халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

23. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Чехословацки Социалистически Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда советски чехословацки халкъашта юкъера даим латтаргдола, цІаккха дохаргдоаца доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

24. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Югославе Социалистически Федеративни Республика къахьегамхошка! Даькъала хилда даим латтаргдола, цІаккха а дохаргдоаца советски югославски халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

25. Вежарий моаршал да социализм хьалъеш боахкача Албане Халкъа Республика къахьегамхошка! Советски албански халкъашта юкъе доттагІал хилийтаран цхьана гІулакхаш леладаран тІехьа!

26. ДІайха моаршал да кхычарех тийша хІама доаца, къаман, демократически паччахьалкхе хьаеш доаллача, шоай мохк социалистически цаькъаца дегІаккхувлар духьа къовсам лоаттабеча ВІашагІкхийттача Іарбий Республика халкъага! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи ВІашагІкхийттача Іарбий Республикаи халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

27. ДІайха моаршал да кхычарех тийша хІама доаца, къаман, демократически паччахьалкхе хьаеш доаллача, шоай мехка социальни прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабеча Алжира халкъага! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи Алжирски Халкъа Демократически Республикаи халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

28. ДІайха моаршал да кхычарех тийша хІама доаца, къаман демократически паччахьалкхе хьаеш доаллача шоай мехка социальни прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабеча Сирийски Іарбий Республика халкъага! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи Сирийски Іарбий Республикаи халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

29. ДІайха моаршал да кхычарех тийша хІама доаца, демократически шоай паччахьалкхе хьаяр духьа, шоай мехка социальни прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабеча Бирма халкъашка! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи Бирмаи халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

30. ДІайха моаршал да кхычарех тийша хІама доаца, къамий, демократически паччахьалкхенаш хьаеш доахкача, шоай мехкий социальни прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабеча Гвинея, Мале, Конго (Браззавиль) халкъашка! ДегІа а ухалда чІоагІ а лулда Советски Союзеи Гвинеи, Малеи, Конгои халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

31. ДІайха моаршал да шоай паргІатои кхычарех тийша хІама доацаш хиларен духьа, цхьа мехкаш юкъегІертара духьала къонахчалца къовсам лоаттабеча Лаосеи Камбоджаи халкъашка! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союза, Лаоса, Камбоджа халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

32. ДІайха моаршал да Инде къахьегамхошка! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи Индеи халкъашта юкъера традиционни доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

33. ДІайха моаршал да Пакистана къахьегамхошка! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи Пакистанеи халкъашта юкъера доттагІал дола, дикача лоаллахой гІулакхаш!

34. ДоттагІала моаршал да Индонезе къахьегамхошка! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи Индонезеи халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши!

35. ДІайха моаршал да Къаман кортамукъален фронта кулгалаца американски империализмо герз деттача интервенценен шийх халкъ дехкача Іаьдалан духьала, шийх Дайхен паргІатои, кхычарех тийша хІама доацаш хилара, барт-цхьоагІони духьа турпале къовсам лоаттабеча Къулбехьен Вьетнама къонахчал долча халкъага!

36. ДІайха моаршал да Афганистана къахьегамхошка! ДегІа а ухалда, чІоагІ а лулда Советски Союзеи Афганистанеи халкъашта юкъера доттагІал дола дикача лоаллахой гІулакхаш!

37. ДІайха моаршал да американски бІунаш арадахийтар духьа, шийх Дайхе машар тІехь вІашагІтохийтар духьа къовсам лоаттабеча Къулбехьен Корея къонахчал доача халкъага!

38. ДІайха моаршал да колониализм цІенъяь вІаккхар, кхычарех тийша хІама ца хиаар чІоагІдар духьа, социальни прогресс бахьан долаш къовсам лоаттабеча Іарбий мехкий халкъашка!

39. ДІайха моаршал да империализмана духьала, паргІатони кхычарех тийша хІама доацаш хиларен духьа къонахчалца къовсам лоаттабеча Къулбехьен Аравеи Оманеи халкъашка!

(Йистедоалар 2-ча оагІо тІа).

1967 ШЕРА 1 МАЙГА ДОЛА
КПСС ЦК ТIАХЬЕХАМАШ

(Чекхдоалар. Доладур 1-ча оагlо тlа).

40. ДIайха моаршал да колониализманеи империализманеи дукхьала, шоаш кхычарех тийша хIама доацаш кулга чIоагIдар духьа, къаман экономикеи культурей дегIахкхувлар духьа къовсам лоаттабеча африкански пачхьалкхсний халкъашка!

41. ДIайха моаршал да империализманеи расизманеи дукхьала, паргIатони кхычарех тийша хIама доацаш хиларен духьа турпале къовсам лоаттабеча Ангола, Мозамбика, «португальски» Гвинея, Родезе, Къулбехьен Африка халкъашка!

42. ДIайха моаршал да империализмана дукхьала, шоай мехкаш кхычарех тийша цхьаккха хIама доацаш хилийтар духьа къовсам лоаттабеча Латински Америка халкъашка!

43. ДIайха моаршал да Франце къахьегамхошка! Массане а юкъарча машарей европейски кхерамзлени хьаштий духьа чIоагI а лулда, дегIа а ухалда советски французски халкъий традиционни доттагIали цхьана леладу гIулакхаши!

44. ДоттагIала моаршал да Великобритане къахьегамхошка! ДегIа а ухалда, чIоагI а лулда тIема кхерама дукхьала, Европа мыбрша дегIаахийтар, деррига дунеи тIа машар Iалашбар духьа Великобританеи Советски Союзеи халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш!

45. ДоттагIала моаршал да Америка ВIашагIкхийттача Штатий къахьегамхошка! ДегIаухалда дунеи тIом ца хилийтар духьа, массане а юкъарча машара духьа США-и Советски Союзеи халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш!

46. ДоттагIала моаршал да Итале къахьегамхошка! ДегIа а ухалда, чIоагI а лулда массане а юкъарча машарей европейски кхерамзлени духьа Советски Союзеи Италеи халкъашта юкъе доттагIали цхьана леладу гIулакхаши!

47. ДегIа а ухалда, чIоагI а лулда советски халкъа а Иранеи Турцеи халкъашта а юкъера дикача лоалахой гIулакхаш!

48. ДIайха моаршал да милитаризманеи фашизм юхадийнъярай дукхьала къовсам лоаттабеча Германе Федеративни Республика къахьегамхошкеи деррига прогрессивни низашкеи!

49. ДIайха моаршал да фашистски диктатура дIаяккхари демократически строй оттаяри духьа къовсам лоаттабеча турпалерча испански халкъага!

50. ДIайха моаршал да паргIато бахьан долаш, фашистски режима дукхьала къонахчалца къовсам лоаттабеча Португале демократически прогрессивни низашка!

51. Даькъала хилда советски халкъаи Австре, Швеце, Швейцаре халкъаштеи юкъера доттагIали цхьана леладу гIулакхаши!

52. ДIайха моаршал да Финлянде къахьегамхошка! ЧIоагI а лулда, дегIа а ухалда Советски Союзеи Финляндски Республикеи халкъашта юкъера доттагIал дола дикача лоалахой гIулакхаш!

53. ДегIа а ухалда, чIоагI а лулда советски халкъаи Бельге, Голланде, Греце, Дане, Исланде, Норвеге халкъаштеи юкъера доттагIал дола гIулакхаш!

54. ДоттагIала моаршал да Канада къахьегамхошка! ЧIоагI а лулда, дегIа а ухалда Советски Союзеи Канадаи халкъашта юкъера цхьана леладу гIулакхаш!

55. ДIайха моаршал да демократически, кхычарех тийша хIама доаца Япони бахьан долаш, американски тIема базашта дукхьала, ядерни герз дехкийтар духьа къовсам лоаттабеча японски халкъага! ДегIа а ухалда, чIоагI а лулда Советски Союзеи Японеи халкъашта юкъера доттагIал дола гIулакхаш!

56. Даькъала хийла Советски Союза арахьара машар беза ленински политика!

57. Советски тIемахой! Еза а леле, еба а е Советски Эскарей Флотеи турпалера традицеш, керда толамаш даха боевойи политически кийчо еча, вониски дисциплина чIоагIъе, моллагIа а агрессор вохаве массахана кийча хила!

Даькъала хилла коталонашца сийле яьккха, Сийлахь-боккхача Октябра карагIдаьннараш лорадеш латта турпалера Советски Герзашцара низаш!

58. ЧIоагI а луйла, тоа а луйла болхлой классеи колхозни ахархойи цхьоагIо — советски социалистически пачхьалкхеи йохаргйоаца лард!

59. Даим дика а дахалда, тоа а лулда СССР халкъий вежарашха дола доттагIали йохаргйоама барт-цхьоагIон — Октябрьски социалистически революцена карагIдаьнна сийлахь-доккха хIамаш!

60. Сийле хийла коммунистически къахьегама ударникийи коллективаши, Сийле хийла производства хьалха латтарийи новаторийи!

61. Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна тIаийца социалистически декхараш кхоачашдар духьа, промышленности юрта боахами ойбар духьа! Производства эффективность лакхъе, капитальни вложенеех пайда дикагIа эца, сихагIа караерзае керда мощносташ!

62. Советски Союза къахьегамхой! Къахьегама овсарле лакхъе! Материальни ресурсаши пачхьалкхеи средстваши кхом беш дIаухийтилга вIаштIехьдаякха! Продукци яккхарга дIабода мах лохбе, тоае цун дикал!

63. Советски Союза къахьегамхой! Чакхъяха производства комплексни механизации автоматизации! ТIагIертте халкъа боахама юкъехкахьа Iилмак ларда тIа вIаштIехьбаькккха къахьегам, Iилмана, техникана, хьалха латтача опыта карагIдаьннараш!

64. Советски металлургаши горнякаши! ДукхагIа даха руда, дукхагIа хьаде чои, болат, прокат, турбаш, бесаш долеи наггахьа мара ца нийслун металлаш! Къовсам лоаттабе бедалах комплексно пайда эцар духьа, металла ассортимент шеръе, дикал тоае!

65. Советски энергетикаш, электростанцейи электросетийи гIишлошъераши монтажникаши! СихагIа болх бе йолаялийта электростанцешкара мощносташи электропередачай керда линеши, лохбе электросистемаш хьалъяргеи царна эксплуатаци ярген дIабода мах!

66. Машиностроенеи приборостроенеи болхлой! Халкъа боахами хьаь кердагIа, кхомегIа, тешамегIа йола машинаш, прибораш, механизацеи автоматизацеи средстваш!

67. КIора промышленноста болхлой! ДукхагIа баха кIор, лохбе из баккхарга дIабода мах! Пайда дикагIа эца горни техниках!

68. Мехкдаьттаи газови промышленноста болхлой! СихагIа караерзае мехкдаьттеи гази доалла керда моттигаш, дукхагIа даха мехкдаьттеи гази! Къовсам лоаттабе мехкдаьттаи мехкдаьтта химеи продукташ дукхагIа арахецари цар дикал лакхъяри духьа!

69. Химически промышленноста болхлой! Къовсам лоаттабе халкъа эша товараш хьадара химически продукташ дукхагIа арахецари цар дикал лакхъяри духьа! Минеральни удобренеши лаьттах тIайоала хIамаш лораю средстваши дукхагIа хилийта юрта боахами!

70. Советски геологаш! СихагIа хьеделла вай Даьхеи лаьттаи чепашкара боарам боацаш дукха рузкъаш, лакхъе геологотохкама балхий эффективность!

71. ГIишлой материалийи гIишлошъяра индустреи промышленноста болхлой! ТIагIертте къовсам лоаттабе производственни мощностий ина совбахари царех пайда дикагIа эцари духьа! Халкъа боахами пятилетка гIирсаши диззагIа Iалашде дикача материалашца, изделешца, конструкцешца!

72. Советски гIишлошъераш! Городен юртеи дукхагIа хьал а еш, болх бе йолаялийта производственни, чуIеча цIеной, коммунальни, культурно-бытовой объекташ! Тоае хьалдеча гIирсий дикал, лохбе уж хьалдарга дIабода мах!

73. Хьун, целлюлозно-кахьата, хьу чакхйоахача промышленноста болхлой! Мехка дукхагIа лургдай толашагIа йола хьу херх хьокхаш яь материалаш, целлюлоза, кахьат, мебель!

74. Яйгача промышленноста болхлой! Бахача наха дукхагIа арахеца кIадаш, пазата хIамаш, барзкъаш, кога гIирс, кхыдола товараш, шеръе цар ассортимент, тоае дикали куци!

75. Кхачани дулха-шурийи промышленноста болхлой! ДукхагIа хьаде продовольственни товараш, шеръе цар ассортимент, лакхъе дикал!

76. Чкъьарий промышленноста болхлой! ДукхагIа даха чкъьарий, чкъьарий продуктай дикал тоае, уж хьаярга дIабода мах лохбе!

77. Транспорта болхлой! ДиззагIа кхоачашде промышленностаи юрта боахамаи мухь дIаухазара эша гIулакхаш! Пассажирий гIулакх дикагIа де! Лоацъе мухьаш дIакхоачадара хьанаш, лохбе мухьаш дIакхахьарга дIабода мах!

78. Бувзама болхлой! ДегIа а кхувла, эргайоахаш тоа я е бувзамий, радиовещанеи телевиденеи средстваш! Тоаде бахача наха деш дола гIулакх!

79. Юрта боахама къахьегамхой! Юртбоахама производство дIахо айяр духьа лоаттабеча къовсаме керда толамаш дахарца белгалдоаккхаргда вай Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизар!

80. Колхозхой, совхозий болхлой, юрта боахама специалисташ! Лакхбе юртбоахама культурай хьуакъами хьайбай продуктивности! Практикана хьинарегIа юкъеяхахьа Iилманеи техникаеи, хьалха латтача опыта карагIдаьннараш! Къовсам лоаттабе юртбоахама производства эффективность лакхъяр духьа!

81. Юртеи хини боахама болхлой! Къовсам лоаттабе лаьтта лелабара культура лакхъяр духьа. Чакхъяха лаьттаина шерра мелиораци яра программа, дебаде лаьттаи беркат!

82. Колхозийи совхозийи механизатораш! Къовсам лоаттабе юртбоахама производство айяр духьа! ДикагIа Iомае техника, балха овсарле лакха йолаш пайда эца цунах!

83. Торговле болхлой! Эргайоахаш тоа я е, дегIа а кхувла торговлеи общественни кхачеи гIуйнаш дикагIа де бахача наха!

84. Бытовой гIулакхаш ду болхлой! Мамогга лакхъе балхий дикали советски наха гIулакх дара культурен, дикагIа кхоачашде цар дIадехараш!

85. Советски учрежденей болхлой! ДукхагIа теркалде бахача наха эшараши цар дIадехараши, къовсам лоаттабе бюрократизми волокитеи лелаерашца!

86. Халкъа тIахьожама болхлойи активисташи! Къовсам лоаттабе пачхьалкхеи дисциплина чIоагIъяр духьа, халкъа боахаме кхомбари хьурмат дари духьа! ТIахьожама гIулакха дукхагIа юкъеувза къахьегамхой!

87. Iилман лакхерча дешара заведенейи болхлой! Къовсам лоаттабе Iилма дIахо тоадар духьа, технически прогресс бахьан долаш! ЧIоргIбе производстваца Iилман бувзам! Коммунизма заманна мегаргбола специалисташ кийчбе!

88. Сийле хийла космически аре караерзаеча керда горизонташ хьаеллаш болча советски Iилманхой, конструкторий, инженерий, техникий, болхлой!

Сийле хийла турпалерча советски космонавтий!

89. Культура болхлой! Социалистически культура дегIаахкхувлача керда хIамаш карагIдувларца наьъагIорга вай Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна. Тоае советски наха деш дола культурни гIулакхаш, шер а е, чIоагI а е культура материальни база!

90. Литература искусства деятелаш! Къовсам лоаттабе произведенеш партели халкъали доаллаш, лакха идейности художественни говзали йолаш хилийтар духьа! КъьгагIа гойти советски халкъа турпалерча гIулакхий сийлен хозали, цун дег чура патриотизм, коммунистически идеалаш кхтъяхар духьа лоаттабу къовсам!

91. Просвещене болхлой! Эргайоахаш тоае халкъа образовани, знанешца безам кургболча, къахьегам дукхабезаргболча, коллективизм йолаши коммунизма гIулакха мутIахьа болаши хургболча уйланца хьалкхее кхуаш йоагIа тIехье.

92. Медицински болхлой! Къовсам лоаттабе советски саг уна цIена хилийтар духьа! Практикана юкъекхахьа медицински Iилмана керда карагIдаьннараш!

93. Даькъала хийла Сийлахь-боккхача Октябро хьаьхолла вай хьамсара социалистически пачхьалкхе! ДегIа а ухийла, чIоагI а луйла советски демократи, айлуада мехка гIулакхашта дола дечара къахьегамхой хьинар!

94. Даькъала хийла советски профсоюзаш—коммунизма школа!

95. Даькъала хилба советски кхелнах—коммунистически общество хьинаре кхалъеш боахкараш!

Сийле хийла кхалсага-наьна, бераш кхедечун, цIаккха а кIаьд ца луш производстваи цIагIеи къахьегачун!

96. Октябрьски революце, къахьегама, тIемий ветеранаш! ХьинарегIа дакъа лаца мехка общественно-политически вахаре, советски халкъа революционни, тIема, къахьегама традицеш тIа кагирхой хьалкхебеча!

97. Кепайоазон, радио, телевидене, издательствай, культурно-просветительни учрежденей болхлой! Хьинаре новкъостал де партена марксизма-ленинизма, советски патриотизма, пролетарски интернационализма уйланца къахьегамхой хьалкхебара!

98. Даькъала хийла Ленински комсомол — Коммунистически парте тешаме гIонча а резерв а!

99. Кагий нахи мехкарийи! ТIагIертте караерзае знанеш! Октябрьски революце гIулакхаш тешаме дIакхухьараш, керда луне хьинаре хьалдераш хила! ДоккагIа долча коахалашта карагIдаьннараш лора а де, деба а де!

Даькъала хилба сий дола советски кагирхой!

100. Пионераши школьникаши! Дика деша, къахьегам дукхабезаши цун сий деши хила! Ленина гIулакх бахьан долаш, коммунизм бахьан долаш хьинаре къовсам лоаттабераш хила кийчле!

101. Коммунисташ! КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяр духьа, СССР-е коммунизм хьалъяр духьа лоаттабеча къовсама хьалха латташ хила!

102. Сийле хийла сийлахь-доккхача Советски халкъа — коммунизм денале хьалъечун, лаьттаи тIа бахача берригача наьха паргIато, машар, ираз бахьан долаш къонахчалца къовсам лоаттабечун!

103. Даькъала хилда цIаккха а дохартдоаца партеи халкъеи цаIал!

104. Даькъала хийла Советски Социалистически Республикай Союз!

105. Даькъала хийла вай хьамсара Советски правительство!

106. Даькъала хийла Ленина хьаккхелла сийлахьа Советски Союза Коммунистически парти!

Вай мехка коммунизм котъяккхар духьа лоаттабеча къовсаме керда коталонаш ахаргахьа долле!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

Парте ух керда бIухой

ЛЕРХIАЧА ДИКАЧА ХIАМАЙ ДУХЬА

Иван Никонов — къона вале а, опыт йола монтажник. Хьалъеш хинаш из цIи хеза АВТ — атмосферно-вакуумни трубчатка. ХIанз а ва из ударни гIишлоне Л-35 яхача установке технологически трубопроводаш вIашагIъюзаш.

Лакха моттигаш йовзаш ва монтажник, вахьнав из царга. Уж — цун гIулакхаш, балха моттигаш. Кхычун корта бIогора боагIаргболча лакхача моттигашка тIаьухьа монтажник цхьаьза. ХIаьта Ивана — цер чура доагIа иллий дарьлаттари из: лакхагIа, вах а лакхагIа урагIьахар...

Ишта дег дика хинца, фуннагIа даь а дика, доккха хIама де лоиш а чумъайла уйла йолаш а вар Никонов Иван укх деношка, из, Никонов Иван, КПСС члений кандидаталла дIачуэцарах лаьца юкъьанцарча партийни организаце аь решени чIоагIъеш хинача КПСС Заводской райкома бюро йолаш.

Райкома бюро членаша лаьрххIа а дихха жоп дехаш а мах бора цун балхеи политически гIулакхий. Уж, шоашта бIаргагучча долаш санна, шоай дог тешаде гIертар: «ХIаьта хургволий-теш Ивана парте сийлахьа гIулакх бахьан долаш боккъонца вола къовсам лоаттабер? Новкъостий шийх бенна тешамбоа ца беш хургволий-теш? Кхетабаь болий-теш зIамигача саго ше парте водача минута лоархIам»? аьлаш.

Ивана кхетадора парте члена цIии лоархIами тIетIа лакхлуш хилар. Кхетадора, Октябра 50 шу дузача юбилее коталонаш йоахача ленински парте бIухо хилар йоккха сийле йолга. Шийна дагадаьллар дехаш партийни организацега «КПСС члений кандидаталла се дIаэцар дех аз...» яьнна заявлени яалехьа дукха уйла яьй цо. Дагахьа юха кердабоалар ца шийх вахара иий, парте шийна бIухошкара дIадехараша из кийсбе гIертташ.

Цун биографи лоаца а шаьра а я. ТIом лаьттачh 1941 шера Ассиновски станице ваь. Да дагавагIац. Дуьйнаш хеза хоь из фронтовик хинналга. 1944 шера чоп а хиная ха. ааккха цIавена цIагIа хиннав да. ХIаьта тIом чакхбала 3 бутт эшаш чатера извещени ера: «Гварде лейтенант Никонов Василий Николаевича дена лах ца вохаш волаш хиннав. Даьхе бахьан долаш латтача тIемашка». Колхозни дозале, Сунженски района XIX-ча партсъезда цIерагIча артеле, хьалхийнав Иван. Цул тIехьагIа школа, технически училище.

Слесара специальность, гIишлош. Цул тIехьагIа Советски Эскаре гIулакх де а ваха, юха цIавеча № 7 йолча треста Ленина орден лелаеча шоай монтажни управлене балха ва да.

— ТIаккха, миштад производстве ра толамаш? — ПартийцагIа шоагара хьалхара паскет къахьегамца коммунистически гIулакх хилара дакъе хьокхам телга ма дий.

Никонов Иван балха тIера ва, рационализатор ва. ХIора денна 130—135 процент кхоачашаю норма. Из темал ду [illegible] бригадира Дмитрий Афанасьевич Василиде — рекомендаци луча цхьаьне.

ГIишлойна кхы а бIаьш балхьа ма бий смени заданеш тIеххоачашъеш. Из массаш а иштта долий хьалоагIар да. ХIаьта вай общественни гIулакх оалаш долчох хIама доаллиш волий-теш Иван. Масала, наха цара безам, царна болх бе хар. Уставах парте решенеш чакхъяха, наха цун политика дIайовзийта, халкъаца парте бувзам чIоагIбе беш а ва вий из...

Общественника хиланза дарелаола гIулакхаш доалиш ва слесарь И. Никонов. Из нахаца дIауьш, новкъосташта влияни е доши ва. 1956 шера денз ше член волаш хьавоагIача комсомоле дика школа чакхъяьккхай цо. ХIанз группкомсорг, участка физорг, прожекторист ва Иван. ХIаьта из деррига дIадаьйначул тIехьагIа, деша а ха корайоагIа цунна: мехкдаьтта техникума шоллагIча курсе дешаш ва из. Дика дIаеннай Iаи сесси.

Дукхаьа цу гIулакхаша йохе хилийтар партийцашка монтажникашка «Мегаргвар» ала.

ХIаьта кандидатски стажах мишта пайда эца безам балаш ва Никонов Иван? Къьстта ший тайпара из йий цун из, сийлахь-йоккхача юбилейна кийслуш.

Цу хьакъехьа ший хиннахьа йоахе вьй слесара монтажника. Рекомендаци луш волча бригадира Д. А. Василиадеи партбюро секретара Л. Д. Магомадовеи новкъосталца ший план оттаьй цо кандидатски стаж яккхара. План айхха юзаенна я монтажни участка коллектива декхарашца, цу тIа ший цхьанне дараш общественникчарца дувзалуш да. Эттара корттардар, эттара лоарлIаметIардар — из да къахьегама овсарле лакхъяр. Никонова декхар тIаьц къахьегам дикагIа вIаштIехьбанихара бригадира новкъостал де, ший балха моттиг тIехдика кийчъе а из а моттиг новкъосташкара хьадеха а. ДIадо. Монтажни балхашта механизаци яра мероприятеш чакхйоахаргья участке. Цу юкъе шийгара доагIа дакъа а лаца лаьрхIад слесара: рационализаторски шиъ предложени лургйолаш. Цунна цхьанна цо декхар тIаьц хьабеш бола болх дика хилийтар духьа къовсам лоаттабе, кхы юха тоае езаргйоацаш, хьалъеш илларца объекташ дIателга вIаштIехьлаха. ХIаьта балхаш дарга дIабода мах лахалдаш лохбара — декхар тIаьц материалаш кхом беш дIахийтар, инструментийи приспособленейи хьовчат дар духьа лоаттабу къовсам чIоагIбе.

Уж практически гIулакхаш, дий хьона, Iилман ларда тIа чакхдаха лаьрхIа ла Никонов Иван. Цо лаьрхIад кандидатски стаж чакхъяллалехьа техникума шоллагIа курс дика йистеккха, шийна квалификаци лакхъе — пхелагIча разряда яздайта дIалла.

Цхьаьанъда, парте членалла дIачулахара кийчо еча плана юкъе эттара йоккхагIа моттиг хетаьй Никонов Ивана КПСС-Устави Программеи Iомаяра. Уж хIоарга Iомае лерхI цо къона коммунистий семинарски занятешкеи ше цхьаьи. Цул совгIа, шийна политически, технически, общеобразовательни боарам лакхбара, хьалхагIа а санна, шийна воккхагIа вола новкъости хьехам телара волча коммуниста Д. А. Василиадеи партийни групперча кхыча членийи новкъостала доглоахаш ва И. Никонов.

Райкома бюро членаш рьба хилар, КПСС Уставо парте водачунгара дIадехаш долча чIоагIача гIулакхашка хьожжа а керда дIачуэцачох доаккха гIулакхаш а И. Никонов — хьалха латта, политически грамотни болаш, цо хьинаре дакъа лоац коммунизма материально-технически бала хьаеча. Бюро членаша массаша а цхьатарра рьба белаш лаьрхIар: слесарь-монтажник И. В. Никонов КПСС члений кандидаталле дIачуэцарах, лаьца юкъьанцарча партийни организаце аь решени чIоагIъе.

Юбилейни, 1967 шера парте ух толашагIа бараш!

И. ГОГУН.

1967 ш. 14-ча апреле араяьллача «Грозненский рабочий» яхача газета тIера.

Цар хьокхам тел

Октябра 50 шу дузача денна сийленна наькъахара хьинар айленна къахьегаш я «Малгобекнефть» НПУ № 1 йолча бурувдеттача контора коллектив. Хьалхарча квартала план хьнал хьалха кхоачашийр бурувдеттараша. Къахьегама овсарле дикка лакх а еш, бурув тохарга дIабода мах лохбарах пачхьалкхенна кхоаьь ахча бIаьш эзараш сомаш да. Укх бетта а графикал хьалха бурваш хьабоагIа бурувдеттараш.

Хьалха латташ ба коммунисташ. Эттара бехктоккхамегIарча участкашка балхаш деш ба уж. Уж балхаш толамца кхоачашду коммунисташа. Тха организаце болх беш ва 96 саг коммунисти КПСС члений кандидаташи.

МалгIабике вайза а ца Iеш, вай республике а вовзаш ва бурувдеттар коммунист Авраменко Николай Дмитриевич. Ачалкхо довкъашка эттара хьалха тIерча мелашкара мехкдаьтта гучадаькхар ва из. Дукхача шерашка бурувдеттача болх а беш, хьинаре къахьегарах цунна еннай Ленина орден. МалгIабике мехкдаьтта дакхха долалелча дена цига болх беши коллективо сий деши ва Сагайдак Николай Касьянович. Иштта дика къахьегаш ба бурувдеттараш нн. Сальников, Медведев, Агнев, Голованов, Пенхадзе, кхыбараш.

Бригадашкарча сменашкарча коммунисташа дукха производства лешаш къестаду, балхлешта юкъе дукха кхетам болх бу.

Укх шера къастта дика хьахьеш я № 880 йолча буровойра бригада. Партийни группа кулгал а ян, бригада доккхий толамаш кхаьчай хIа еттайна шера. Шу чакхдаллехьа тIайнача социалистически декхарах тоха тешаш хинна бурув 2800 метр йолча дIаналехьа техаь 1979 метр. Бурув тохарга дIабода мах лохбарах пачхьалкхенна кхоаьь ахча бIаь эзар совгIа сом да. Къахьегама овсарле лакхъяра цига дика новкъостал ду хан-ханнахьа арахьлача къахьегама листоккаша, бурувдеттарашта юкъе бечча кхетама болхо.

Социалистически яхье хьалха а латташ, новкъосташта даим хьокхам тел йоаккха опыт йолча бурувдеттараша, коммунисташа. Цар инициативах яхь йоаржаьй бурувдеттарашта, бригадашта юкъе. ХIора бетта итогаш а. Итогаш еча хана бахьча балхага хьежача ца Iеш, техника малагIча хьала тIа а хьож, производства культура миштаь хьож. Уж еррига пункташ цIена кхоачашъечча бригадана хьалхара моттиг а луш, контора карара кара тела Цlе байрах лу. ШоллагIа моттиг яьккхача коллектива карара кара тела ЦIе вымпел лу.

Октябра 50 шу дузача юбилейна сийна бурувдеттача бригадай рационализаторски болх тоабара кхайкаьй конкурс. ХIара бригадо чIоагIа къовсам лоаттабу производства юкъе кердадараш а кхухьаш, пачхьалкхенна а производствана а дукхагIа пайда бара.

Тха конторе болх беш, я бурувдеттарий чакхьрашта дьиррIа йола зами болх беш йола семинараш, апрель бетта деш болу бе йоле хар — инженерно-технически болхлошта хьадьга йола экономически школаш.

Б. АЛБОГАЧИЕВ.

«Малгобекнефть» НПУ № 1 йолча бурувдеттача конторан партийни организацин секретарь.

ЛЕНИНСКИ ПРЕМИ ЯККХАРА

Синтези трансурановк элементаш (химически элементаш еагIа я уранал) Iомадеш — кердача чIоагIа пайда бала тарлуча Iилман достамеш цаI. Iалама чухь цу тайпара химически элементаш йолаш яц. Iилмахоша шоай лабораторешка хьаю уж.

Менделеева таблица тIа 100 совгIа номер дIалоаца элементаш хьахилийта вIаштIехьдаьннадац езачи нийна болча ускорителий новкъосталца мара. Цу тайпарча ускорителех эттара йоккхагIъяр Дубне, Москвена юхе я. Цу тIа балхаш ду социалистически мехкашкарча Iилмахоша — ядерни тохкамий ВIашагIтехача института членаша.

Укхаза ядерни реакцей лабораторе директора СССР Iилмай Академе члена-корреспондента Георгий Николаевич Флерова кулгалдеш хьа а йийллай, тахка а текхай 104, 102 элементаш хIьэрта цунах Iилманна карагIдьнна доккха хIама я чилар. Доктора Иво Звара (ЧССР) кулгалдеш болча химикий советско-чехословацки группо аййдар кердача элементий химически свойстваш Iомае торо енна йола Iилманчий чIоагIа чувствительни экспрессни метод, массехк сахьата ускорителе болх бина цхьанаъйола, цу тIа а доьдина, хьо ца луш дIайоъи йола атомаш мара хьахьлийта аьттув цо болуш а.

Трансуранови элементий синтезан уж Iомаран Дубне чакхдьахча балхий цкъо хIанзале Iилмана боккха хIилам керда сведенеш еннай.

Ядерни тохкамий ВIашагIтехача института Ленински преме сийдаьа цIи яккхара кандидаталла оттабьа цу балхаша дакъа лоцуш хилла Г. Н. Флеров, С. М. Поликанов, В. А. Друин, чехословацки Iилмахо Иво Звара.

Сурта тIе: ядерни реакций лабораторерча дукхха зарядаш болча ионий хьа болча ускорители зале. Туракулгалхочуна воккхаса волча Iилман болхлочуна В. И. Кузнецовна къамел деш ву Г. Н. Флеров (аьрдехьа).

Ю. Туманова сурт. ТАСС фотохроника.

ХЬАЛХА ЛАТТ

Пятилетка шоллагIча шера къьстта дика къахьегаш я «Юкмонтажтреста» чуйоагIа Грозненски специализированни управлене коллектив. ГIишлон-монтажни балхий хьалхарча кхаь бетта план 117 процент кхоачашъьяй. Планах лаьрхIачул совгIа кхоачашдаь балхаш 79 эзар сома маьха да. Къахьегама овсарлеи план 12,7 процент тIеххкхоачаш а еш, кхоачашъеча балхага дIалолар 6,3 процент лохдаьа. Из бахьан долаш пачхьалкхенна кхоаьь ахча эзараш сомаш да. Укх бетта а уж къахьегама толамаш лохдалийтадац управлене болхлоша. Хьалхарча ах бетта план тIеххкхоачашъяй.

Къьстта дика къахьегарца белгалъьнна я цига Бехер Иван Владимирович керте латтача № 7 йолча участка коллектив. Хьалха бетта кхачабе план 119 процент кхоачаш а еш, управление нарава кара тела ЦIе байрах хьалхьай цо. ШоллагIа моттиг яьккхай Асмаловский Юрий керте латтача заготовительно-монтажни участка коллективо. Уж моттигаш карара ца йоалийтар болх беш а шаккхе участка коллектив.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

«СЕРДАЛО»

БӀАЬСТИ ТӀЕХЬЪЯЬННАЯЛЕ А

БӀаьсти дика тӀехьаалараш тӀехьагӀа доладелар укх шера кхашкара балхаш. Из бахьан долаш чӀоагӀа сухал бе безаш хилар ерригa дӀае лердӀа культураш ханнахьа дӀаера. Из кхета а деш дика кийчо йир тха боахама механизатораша а кхаш лелалераша а бӀаьстанна. Техника болх бергболаш я. Деррига кийчдаь фу тӀехдика да. Ши эзаре барзӀ бӀаьн центнер фух ниiсса их цхьоалагӀча класса дар, хӀаьта дисар шолагӀча класса дар. Цу тайпара дика фу кийчдара кӀезига къахьийгазаш машиниста У. Яшуркаева. Дерригача Ӏалашдаьча фуна ядохимикаташца протравлинаши яьар лазараш ца хилийтара.

Опыто хьахьоккар тха боахама хьалашка хьалха юв культураш дӀаера аьттува бола за пхелагӀча марте йолалуча, бакъда, укх шера йиш хилдаяр тиъаь пхелагӀча марте мара уж дӀае доладала. Дале а, нахалдаш Ӏурра лена саррала болх барах шолагӀча апреле тьаь эзари ши бӀаш гектара тӀа дӀайийна ялар цхьайола культураш.

Белгалде деза механизатораша балха юкъе кхочамбоацараш ца хиийсдолийташ шоай болх дика белла. Цул совгӀа, уж культураш дӀа-

йийра кхашка цкъаза культиваци яьчул тӀехьагӀа.

ВорхӀагӀча апреле дӀаболабелар шекара свекла кхеераш мерза овлаш дӀаде, хӀаьта из, мехкара культура дӀаера балхаш оттаьча графикага хьежжа дир. Шекара свекла дӀаюрча деррига кхай тӀа дӀайийнар цхьа зӀирг дола свекла я, хӀаьта фуна зене садоакка хӀамаши лазараши хургдоацаш ядохимикаташца протравлинаци йир. Ала деза массаболча механизатораша шоей сменин задание массаза а кхочаш а тӀехкхоачам а яьга.

БӀаьстан юххье юв культураш дӀаюрча тӀехдика къахьегарца белгалъяьлар В. Сумкина, С. Машаева, А. Шахбиева, кхычар агрегаташ.

Ши бӀаш ах бӀаьн гектара тӀа тиэдуарглаин 6,8 бӀаь гектара тӀа шекара свеклаш дӀаюяише а цу культурай фуца хӀара гектара тӀа 50—60 килограмм удобренеш тайсар.

Ишта чакхъяьнний бӀаьстан юхье юв культураш дӀаера хьалхара этап. ХӀанз дӀао йисай тӀеххьара культура — цаӀ ах эзар гектара тӀа хьажкӀаш. ХьажкӀаш дӀаюрча дакъа лоацаргда ворхӀ агрегато, хӀаьта цу агрегаташ тӀа болх бе хьожабаьча механизаторий квадратно - гнездовой хьасале хьажкӀаш дӀаера йоккха опыт я. ДӀахача шерашка хьажкӀаш кхеча дийнна гӀалаташ теркал а даь механизатораша, кхаш лелалераша лаьрхӀад укх юбилейни шера хьажкӀаш геттара дика хьувкъае.

Массехк ди хьалха йир оаха совещани. Цига вӀашагӀкхийтар механизатораш, хьажкӀаш лелаераш, специалисташ. Совещане вӀашагӀкхийттараша тӀаийцар лакхара декхараш.

ХьажкӀаш дӀае лаьтта дика кийчдаьд, «Одесская-10» яха фу луврда. Цул совгӀа хьажкӀашна дӀаюврьа гранулированни суперфосфат, хӀара гектара тӀа кховэткъа килограмм а тоссаш.

ТӀаийцача декхарашка оаха лаьрхӀад цхьоалагӀа май тӀаккхоачаш ерригa хьажкӀаш дӀайийна довла, хӀана аьча хьажкӀаш дика хьувкъаьра эггара аьттув болашагӀа йола за я из. ХӀанзе а кийчъяьй хьажкӀаш дӀаерал уж кхеяран йола агротехника, хӀаьта из агротехника хӀара механизатора дӀа а йовзийтай.

Механизатораша боагӀача тайпара пайда ац техниках.

А. КУЮМДЖИЕВ,
Урус-Мартане района «Красноармейский» яхача совхоза кертера агроном.

ЛАЬТТАННА ХИЙ ЭШ

БӀаьсти тӀехьаьнна яле а вай республика дукхагӀолча боахамий къахьегамхошта дика йоакхе яьй хургболча хьувкъама. Дика пайда ийцаб цар ирригационни фондах.

Шелковской района колхозашта 10 эзар гектар хий дехкача лаьттан тӀа гурахьа ялат дӀадийнад. ХӀана сухалбаь ткъа дӀайийча дукххача шерашка тӀаювлача баьццийтем ваьан хий хуллаш ба уж. Пагх 200 гектар йолча хӀанзале 1735 гектар аьба хий диллад цар. ХӀана сухалбаь гурахьа дӀадийнача ялата вегетационни хий хуллаш ба уж. Дукхьал укх тӀеххьарча шин дийнахьа 178 гектар лаьтта хий диллад. Ден-денна лелхалуш латт хий деттарий балха овсарле. 16—17 апреле 40 гектар лаьтта цар хий дилла хиннадале. 17—18 апреле 138 гектара диллад. ДДН-45 яхача хий деттача бархӀ агрегатана болх беш ба 71 сиг, хӀаьта а, белгалдаккха деза, хий деттача агрегатех уккхала биева пайда ца эцилга.

Хий деттача агрегатех бааза пайда эцаш, вегетационни хий тохара мероприятеш ханнахьа чакхъяхаш яхаш дуккхаза критика яьй Сунженски производственни управлене кулгалхошта. План 5000 гектар йолча 2000 гектара тӀа мара хий дилла хиннадац районе. Хаоттама хьаланнийта боагӀа мах а бьаь кхочамбоацараш дӀадахара мероприятеш белгалйир Сунженцашта. ХӀана республике массанел сихагӀа я цар кхашка хий тохара темпаш. 16—17 апреле деннен бийсаннен 602 гектар лаьтта хий техах уккхаз. 18-ча апрелага кхачалла лаьрхӀача 2526 гектар гурахьа ялат дӀалийнача лаьтта вегетационни хий диллад районе. 33 хий деттача установкана из болх беш 50 саг ва.

Ишта дика лол кхашка хий диллара гӀулакхаш Грозненски, Наурски районий боахамашка а.

18 апрелага кхачча лаьрхӀача ерригача республике 6895 гектар гурахьа ялат дӀалийнача лаьтта вегетационни 9397 гектар аьба чудолийташ хий диллад.

Уж цифраш лакхагӀа хила мегар нагахьа санна цхьайолча районни производственни управленей кулгалхоша доагӀача бесса хий дехкача лаьттай йоакхе йоре.

Урус - Мартана, Ачхой - Мартана, Паьсарен, Шаьла районашка дӀаладахача шера гурахьарча хьалех пайда оцанзар. ХӀанз а цела лол цу районашка лаьтта хий диллара гӀулакхаш. Ишта Урус-Мартана района совхозашка 16-ча апреле мара болабенцабац лаьтта хий дехка. 16—17 апреле деннен бийсаннен ялх агрегата тӀа болх баьча 16 саго 43 гектар лаьтта мара хий техадац. ХӀаьта «Гехинский» яхача совхозо, шийдоалахьа 10 хий детта агрегат боллаше а хӀана а дӀаладаьлац лаьтта хий дехкара балхаш.

Полаш йолча 15 ДДН-45, 6 ДДА-100 м яхача хий деттача агрегатех 18-гӀча апрела района кхашка болх беш 4 мара яцар. Лаьтта хий диллара хӀана эггара лоархӀамегӀа ха я. Сихбе беза из болх массайолча моттигашка.

Ч. ЦИЦКИЕВ,
юртбоахама Министерства кертера инженер - мелиоратор.

Советски Ӏаьдала 50 шу

ӀИЛМАХОЙ СОВГӀАТ

Лаьхара гӀоткал йола мехкаьттахой кадраш кийчъю Къахьегама ЦӀеча байракха орден лаьаача нефтяной институто. МаласгӀа совгӀаташ кийчду цу вуначча Ӏилмахоша сийлахьча юбилейне? Цу хаттара жоп а душ, института ректоре профессора Григорий Михайлович Сухарева дийцар.

Институт хьайийллай 1920-ча шера. Ше болх беш даьккхача 47 шера цунах геттара йоккха технически вуз хиннай. ВорхӀ эзар гаргга студент ва цига дешаш. Берригача мехка цхьаьккха а «мехкаьттах» цийнирг корайоагӀа тамаш я тха института дийша баьвлача нахах саг воацаш.

Вай даьхен мехкаьттаи газовни промышленностана технически а политически а дика кхеташ бола инженераш кийчбара дукха къахьег профессорий, доцентий, преподавателий, кхы гӀулакхаш деш йолча персонала йоккхача коллективо.

Инженераш кийчбеш хьехарал совнагӀа, института Ӏилмахоша дукха балхаш ду кафедрашка вӀашагӀъехкача аспирантура гӀолла Ӏилман кадраш кийчъеш а. Аспирантурана Ӏилман хьалхаде лелаю профессораша Забаринске, Дорогочинске, Пыхачева, доценташа Чужова, Уманске, Дудина, Расторгуева.

Аддха института шийна кийчъяьна Ӏеш, вохха кхыча Ӏилман учрежденешта а кийчъю уккхаз Ӏилман кадраш. Казахстане, Грузе, Волгограде, Краснодаре, Пятигорске, Грозненски а Къилбаседа - Кавказски а Ӏилма - тохкама институташка, ишта кхычахьа балхаш деш ба тха Ӏилмай кандидаташ.

Нохчейн гӀалгӀаехи Ӏилман болхлой кийчбара дукха къахьег института коллективо. Ӏилмай кандидаташ болаш нохчашхеи гӀалгӀашхеи бархӀ саг ва хӀара укх сахьате нуже болх беш.

Ӏилман кадраш тоаллара хьахье хьокхаме да укх тайпара белгалдаш: 1946-ча шера 92 преподаватель вар институте, царех алаза 17 саг мара Ӏилмай кандидат вацар, 1957-ча шера — 200 преподавателах ялх профессори 53 Ӏилмай кандидати вар. ХӀаьта хӀанз институте 350 преподаватель ва, царех ялх профессори 86 Ӏилмай кандидати. Белгалдаккха доагӀа, кхы тӀа а ялх саго докторски итт совгӀа саго кандидатски диссертацеш чакхъяьха хилар.

Сийлахь - боккхача Октябра юбилейна малагӀча хьокхамашца вахьа болх института Ӏилмахой. Ӏилман тохкамаш дара дакъе дар а фу, дош дар а фу? Лоацца аргда вай малагӀча лостамегӀа ду уж тохкамаш.

Хьалхара лостам — къаьст-къаьстача майлашка мехкаьттен газ хилара перспективий майса мах бар дукха уж йоахкача моттигий хьалаш тохкилга. Геттара хьалхаре да болх беш ба хӀана дукха ха йоацаш докторски диссертацеш защита яь вола Борис Константинович Лотиев, къона, хьинар дола Ӏилмай-доценташ Стрелкенко, Галин, ишта кхыбараш.

КӀоаргача скважинашта бурун тела йистелалга сихалр дукха лоаций тӀоанаш лохара закономерносташи бурун деттача оборудоване болх бара кьалаши Ӏомадеш, цу дакъе балхаш деш ба доценташ Зенков, Никаноров, Посташ, Сименяиц.

Царна разработка елга эффективнегӀа хилийтар дукха, мехкаьтта, газовни, газоконденсатни моттигий гидродинамически хьалаштеи режимаштеи тохкамаш деш чӀоагӀа лоархӀамерa балхаш даьд профессора Пыхачева.

Мехкаьттанех талаш переработка яра дешаш, нефтехимически синтеза, мехкаьттайн мехкаьтта продуктайн теплофизически белгалоний дешаш Ӏомадеш ба институтера дукха а Ӏилмахой. Цу дакъе балхаш ду профессора Дорогочинске, доценташа Башилова, Кузнецова, Расторгуева.

Мехкаьтта заводийи промыслайи оборудоване деталаш теллачул тӀехьагӀа мохаметтаоттаярен да теллаш цар болх беш йоаккха хе дӀахо яхкарен наькъаш Ӏомадеш, уж дешаш тохкаш балхаш деш ба доценташ Грачеви, Шмыкови. Цу дакъа даьча балхашта чӀоагӀа раьза ба нефтаникаш, баркал даьцца цу балхех.

Нефтепромысловни геологе кафедра болхлой коллективо дараш Ӏалашмате бокхача лоархӀамера тохкамаш да. Кавказа территоре тӀара йоахалий теталаш Ӏомадарца дувзаенна да уж тохкамаш. Гаьнне лаьттана кӀалхарча йоахалах пайда эцара гӀулакха бокха лоархӀам болаш ба из болх. Кавказа яйнача вулканашта дӀатӀаотташ йолча районашка кӀоаргача скважинашта бурун тохара хьакъехьа дешаш уттадеш ду тӀаниллехьа.

Термальни хиш (37 градусагара 42 градусага кхоачаш йовхал йола мела хиш да уж) хаданза мохаметта уттаьара метод кийчъеш бола болх чакбаьккхаб группо.

Белгалдаккха доагӀа, института Ӏилмахоша деш дола тохкамаш, еш йола выводаш, телаш йола предложенеш кастта производствана юкъехувлаш хилар. Масла, мехкаьттен газаш цхьана хьалахара а дӀаахийтара а хьакъехьара болх производствала юкъебихьарах совкха «Грознефть» объединене промыслашка торa хилар цаӀа ахи миллион сом ахча кходе, нефтепромысловни заводсайи оборудоване ца тайкаш, дерттӀа болх беш йоаккха ха йаьхъера наькъаш тохкаш оаха даьча тохкамаша а 400 эзар сом ахча кходир соахка.

Института Ӏилмахоша еннача рекомендацей ларда тӀа термальни хиш лохаш шерра балхаш дӀадолалелаш вошал долча Къилбаседа-ХӀирий мехка. Тешаче ала йиш я, цу балхах а доккха беркат дарга, аьнна. Юрта боахаме а промышленносте а шерра пайда эйа таллурга лаьттана кӀалхарча мелача, дӀайхача хих.

Студенташта учебникаш а учебни пособеш а оттаира дакъе а дика намаьхал а йоалаш балхаш ду нефтеной института Ӏилмахоша. Из болх дукха а дика а баьб профессора Пыхачева, доценташа Смирновас, Уманске, Парфенова, Расторгуева, Суденова, ишта кхычар.

Лоацца аьча ишта за Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача юбилейна тха института Ӏилмахоша кийчду совгӀаташ.

П. ПОПОВ.

ЮХХЬАНЦАРА БАЛХАШ

Укх шера бӀаьсти тӀехьа дӀадарах комеси хаьора кхашкара балхаш геттара сихде дийаал Наурски района Ленина цӀерагӀча совхоза цхьоалагӀча отделене механизаторий. 15 апреле ерригa комсаш хьаьвста яха декхар тӀийаацалир отделене къахьегамхоша. Из декхар ханнахьа кхочашде аьттув баьлар цар. ХӀана 753 гектара тӀара ерригa комсаш хьаьвсти баьнниб комсаш лелаераш. Хьаьвста яьнна комсаш оаха хьалийбсъяц бригадашка. Эзаьа ха ца йоаш дика ду кхашкара балхаш трактористаша Колпак Михаила, Сергеев Алексея, Колесниченко Валентина. Дийнахьара норма 2 гектар мара йоацача 5—6 гектара тӀара болх чаккхбоаккх цар. Отделене комсаш кхееш ерригa цхьайтта бригада я. Царна юкъе хьалхале лелаеча №№ 10, 11, 4 йолча бригадашка хӀанзале ерригa комсаш хьаьвста яьккхай, хӀаьта хӀана уж хьалъеххаш латт.

Шоай де йиш йола гӀо даьд совхоза юртарча дешархоша. ХӀара дийнахьа 25—30 гектара тӀара комсаш хьайоалстар бераша. Ишта цар ерригa хаоцукъаьлар 180 гектара тӀара комсаш.

ХӀанз комсаш дӀа болабеннаб отделене. Хьокхаме болх беш ба уккхаза Ганжа Мария, Гридина Анна, Мадаева Ельмат. ХӀара денна 300—400 комсий га йоӀ царех хӀаранe. Из норма шоаза дукхагӀа хул. Де чекхараш кхы а дукха да, цхьабакъда механизатораш эрг тийша-м ба укх юбилейни шера шоаш тӀаийца лехарaш толамца кхоачашдергхилараx.

М. САЛМХАНОВ.

КОЛХОЗАШТА КРЕДИТ ТЕЛАРА КЕРДА ПОРЯДОК

Колхозий производство дегӀайоалалора дика гӀойле ю паччахьалкхен кредито. Цун новвъостална колхозашка ханнахьа а йоалаш кхочашду керттерен оборотни фондаш перъяра дакъе шоашта хьалхашка латта декхараш, рентабельни хулийт шоай боахамаш. Паччахьалкхен кредита лоархӀам гувнилга йоацаш йоккха ба, цхьабакъда, хӀанзарча хьалех вахаро ше хьалхаьдаькккха госбанка колхозашта кредит телара порядок хувцa езаш хилар.

Колхозашта кредит телара гӀулакх толлара, колхозий боахама а финансови а болх беркат доалаш делабергбола хьалаш хьалара, баьча балхах колхозашна ханнахьа расчеташ елта Ӏаладжира СССР Министрий Совето сошам баьб. 1966-ча шера дӀа а далаьа, укх гаргарча шерашна духхьаларча банковски кредитованега йоахийла колхозаш, аьнна. Сезонах цо тоъаш доца ахча неттоттаче, баьча балхах колхозашта лу ахча а цу юкъе а доагӀаш, производственно-финансови планага хьежжа колхозашта кредиташ тергдолаш хул из.

Укх шера 1-ча марта деза духхьаларча банковски кредитованега аьккха 32 колхоз я вай республике. Царцара кредитни отношенеш чӀоагӀа хувпаенцай. Продукци яккхарен дӀалхийтарен процесс къоветам беш я хӀана уж отношенеш. Колхозашка продукци яккхара процесс хаддаша лелаш хилийтара цар ший ханнахьа честа уттае еза сезонех тоъаш йоаца средстваш: ераш кредит дураш я, ераш кредит ца дураш я, яхаш расхолаш цхьаккха тайпара къеста а ца еш. Колхозашта кредит телара кердача порядко дика царгӀата боал колхозий кулгалхой. ХӀана кредит дуча хана теркалъеш я колхозашка яь ерригa расходаш.

Цхьабакъда, цунца пхьана юсаш я кӀаьнка лоархагӀа ца йоалийташ дамман а чӀоагӀа хила еза принцип — кредит банкана юхатехта, паччахьалкхен хьашташ чӀоагӀа дорадела. Къаьстта бокхa тохам тӀабохийт хӀана колхозий производственно-финансови планаш оттаяра, уж планаш хӀана керттера документ да колхозашта кредит телара.

Шоай таъха мив кхоачаргбоацача боареме кредиташ ийле гӀевтаргйийтеш колхозаш, аьнна, кӀезиг-дукха шек дувлае тха юкъаьаца, цхьабакъда, цунах кхера йоалаш хилхадацар гӀулакх.

Кредит телара керда порядок йоаенна дукха ха яц, цхьабакъда, укх дӀабахача цхьан бетта а гучадаьнна колхозий общественни производство банко малагӀа моттиг дӀалоац а из мел доккха малах долаш я а. ТӀа-тӀа дукхагӀа, кӀоаргагӀа производства гӀулакхаш дух тӀа а хулаш, бокъонца партнёр а хинна дӀаоттай банк. Банко кредиташ сиха боахам дегӀабоагӀилга, лостам тел боахама.

Колхозий боахамашка лелача ерригача советсках дӀакъоастале йиш йоаца цхьа дакъа а хинна дӀаоттад хӀана кредит, цо дакъа лоаш колхозаш доагӀ-доагӀача дӀателача ахчаца. Цу тайпарча порядках кредиташка ерригa ахча алсам а деал, доходий план кхоачашъяра дакъе колхозий бехктокхам лох а лу, аьнна, вывод е йиш йолаш гӀулакх дац из. Из кхыча бесса да. Колхоза хиланза дарг а лоацаш ашача боареме мара лац из кредит. Кредит юхалала деза ха а бокъонца колхоза торонга а хьежа оттаю.

Духхьаларча банковски кредитованега яхо бахьан долаш укх дӀабахача бетта колхозаша шоашта тӀера дӀальхай да тӀех а яьнна яьха естлаш, дӀатехха шоай счеташта тӀалаьтта доккараш, и. дх. дӀ.

Нагахьа санна хӀана кредит телара кердача порядкага яхача колхозашка 1966-ча шера март бетта госбанкана телха ессула алха 58 эзар сом мара хиннадене, хӀана 1967-ча шера цар 246 эзар соч текад.

Паччахьалкхен предприятешта телача тайпара, кара вӀателача ахчанле Ӏалашъе яьнна хӀана колхозаш. Баьча балхах колхозашта дӀателара ахча мала дӀахой белгалдоаккхаш графикаш а оттаьй.

Колхозашта кредит телара кердача порядках болх беш баьнихача укх цхьан беттах, пхьанцадола кхочамбоапарш а гучадаьннад. Цу кхочамбоацарашка ниекъарлена ю из дика порядок доаяра а дӀахо шеръора е. Масала, финансови планаш производственни планашца юваара гӀулакх хӀана я ца латт Шаьла, Гудермесски районашкарча колхозашка а Сунженски района цхьанцадолча боахамашка а. ГӀалаташ дулийтал доходий расходий боронаш къоасталеча дара. Делара латт учета гӀулакх. Цу кхочамбоацараша ниекъарлена ю, кредита боарам а из юхалал деза ха а кийса къоастале тора хилийтац цар.

Колхозашта кредиташ телара керлача порядко дика гӀоле деза производственно-финансови балха планаш уттаелга, цо кхы а дукхагӀа пайда эцийтаргба боахамий чуча торонах, нунах гӀойле ергьа доходийи расходийи планаш реальни хилийтара, экономически торонаш теркал а еш, баьча балхах телача алапей фона ийса къоастара.

А. БУХТИЯРОВ,
Госбанка Нохч-ГӀалгӀай республикански конторa ваккхагӀа экономист.

Казахстана къоьнарча литератора Муканов Сабита — социалиген бы-тописателем, дог уреттадеш дуцараш лэдачун, философа, Ӏилмахочун, публициста, поэта — книжкаш дика довзаш да дешархошта. «Сыр-Дарья», «Ботогоз», «Сийрда безам» яхаш романашка, «Слушаш» яхача поэма тӀа цо хьакьенк кӀамах санхуаш, кӀорга уйлаш йолаш ше хилар. Цун творчества бухь бу «Вахара шиле» яха трилоги — тиъьъ итт совгӀача шерашка хиина событеш уж гуши царца деъа лоьцаш химичун бӀаргаца чукоацача хаиьа ихелех дола дуацар. Из произведени Ленински премин якиха еттамий.

СУРТА ТӀА: Казахстана Ӏилмий Академе академик Муканов Сабит (юккъерчер) ший коллегашца Казахстана академикашца Мусрепов Габит (аьрдакьарчер) Тажибаев Абдильдацеш вагӀа.

П. Федорова сурт.
ТАСС фотохроника.

ЮРТБОАХАМА ПРОДУКТАШ ДУКХАГӀА ЯХАРА

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленуми парте XXIII-гӀа съезди хиннача тӀехьагӀа деза дика дукхагӀа йоах юртбоахама продукташ. Республикерча колхозашта доаккхача дерригача дулхах, шурех, ялатех 30 процент совгӀа Сунженски района колхозашта лу. Республика Ӏалама пхо зонаш я района территори. ДукхагӀа дола лаьтташ лоамашта юкъе да: Ӏаьржа карбонатни, баьде-тайпа, тух тӀалувла баьш долаш.

Укх тӀеххьарча пхе шера хӀара гектара тӀара доалача хӀин юкъера хьувкъам — 19,9 центнер, хӀаьта сортоучастке 37,9 центнер. Района колхозашта специализаци яро лерхӀар юртбоахама производствана интенсификаци елга да. Юртбоахамерча лаьттай пхьан гектара лоархӀаш цхьан колхоза кхоача товарни продукци 215 сома маьха я, хӀаьта шера керте цхьан болхлочо юкъера лаьрхӀача яьккхар ерригa а 2138 сома маьха я. Цу тайпара из яьккхай, масала, «Победа» яхача колхозе — 262,6 сомех 2787 сомех маьха. Производствана интенсификаци яра боарам «Победа» яхача колхозерчул лохагӀа ба «Заветы Ильича», «Восход» яхача, Орджоникидзе цӀерагӀча колхозашка. Орджоникидзе цӀерагӀча колхозе юртбоахама лаьттай 100 гектара лоархӀаш 54,6 сома маьха валовни продукци кхоач, цхьан болхлочоа шера юкъера лаьрхӀача 2390 сома маьха производства керттера средствашка 1114 сома маьха валовни продукции кхоач. Интенсификаци яра боарам района колхозашка бе-бе ба. Цун маӀан да, эггара хьалха, производство вӀашагӀйоллара, агротехника, зооветеринарни балха боарам бе-бе хилар. Юртбоахама продукци яккхарга диллача района боахамаш шоайла-арташ за. Нагахьа санна юртбоахама лаьттай 100 гектара лоархӀаш Кирова цӀерагӀча колхозе 284 центнер шура яьккхале, Орджоникидзе цӀерагӀча колхозе 78 центнер мара яьккхац. ЦӀеча Эскара цӀерагӀча колхозе «Красный Октябрь» яхача колхозе — 892 центнер. Цун маӀан да моттигера Ӏалама-климатически хьалаш бе-бе хилар, хӀана аьча цхьайола колхозаш («Победа» яхар, XIX-ча партсъезда цӀерагӀа яр), лоамашта юкъера зоне я, хӀаьта вож колхозаш («Восход» яхар, Орджоникидзе цӀерагӀа яр, кхыдараш) — лоамарча зоне. Белгалдаккха деза, района колхозашка бокъонца специализаци яь яьнна ца хилар а. Шоай боахама доакъош эффективноста йоакхо а ца еш лелиду дукхача боахамаша.

Района колхозашкара условни вахама боарамаш бе-бе да, хӀаьта цига дӀахо доаккхий хувцамаш да а лаьрхӀадац. Цо пӀаьккха а бакъду хьувкъам лакхбара чотах интенсификаци чӀоагӀагӀа яра лаьца никъ никъ са хилар. Уж эргалокаш сон йоккхий хилар боахама боккхалга-дӀамигалга а цу дакъа ега терхонга я хьежжа да, хӀаьта керттелар хьайбай боахама доакъошта бокъонца яь специализаци-концентраци яц. Района цхьан колхоза юкъера лаьрхӀача кхоач 2353 бежан, хӀаьта шурий-товарни цхьан ферманa — 931 бежан. Цу пхьан ханна XIX-ча партсъезда цӀерагӀча колхоза ишта кийслеш лаьрхӀача — 6714 бежаш 2238 бежани, «Победа» яхача колхозерчул шоза дукхагӀа кхоач, хьалхерча колхозера условни оахам цхьан ахаллеи мара дукхагӀа лоацнащехьа а.

Юрта боахам дегӀабоалабара гӀулакха закономерни процесс я производствана специализаци концентраци яр. Къахьегач общественни хьисапе дӀанийсбара формаех цаӀ я районе продукце белгалара тайпаш доахаргдолаш колхозашта специализаци яр. хӀаьта цу гӀулакха аьттув болккхаргбола Ӏаламеи экономически хьалаш долаш а за. Колхозашна производственни концентраци яро дӀахо царна специализаци яра аьттув бола хьалаш хулийт. Цун керттера хьокхам товарни продукци яккхар ба. Анализ хьахьеххар, района ерригача колхозий керттера дакъа ялат доахар хилар. ДӀахо йодача хана а (1973 ш.) керттера хургӀолаш де из.

1975 шера яккха лаьрхӀача продукцега хьежжа района колхозашка товарни продукци яхара структура мишта хувшалу хьежача гучалаьлар, лаьттанцареп хьайбашкарен йоаккхаран продукце соотношени дӀика хувцалуш хилар. На хувцалуш хилар хьайбай продукци дукхагӀа йоахаш хиларца дувзаденна да. Нагахьа санна хьайбашкара йоаккхача товарни продукце удельни доал 1965 шера 33,5 процент хиннадале, хӀаьта 1970 шера 46,2 процент хургӀолаш я дале, 1975 шера лерхӀар 47,9 процент да. Доаккхаш дола ялат кӀезиг ца я долийташ, дӀахо дукхагӀа яккха лерхӀ хьайбай продукци. Цу гӀулакха доакъарий чӀоагӀа база вӀашагӀйолла а доахана продуктивность лакхъе а еза. ДӀахо эггара чӀоагӀагӀа дегӀаккхувла дезаш дола района юрта боахама дакъа — ялат-хьайбаш лелалар. Хьайбай боахачера керттера достам хургӀолаш бу дулхи шурен йоахилга. Масса тайпа хӀана яц аьнна йола юртбоахама продукташ йоахаш дола дукххача доакъош латта боахамаш да района колхозаш.

Района колхозий производственни гӀулакхашта экономически анализ яра ларда тӀа гучалаьннад хӀара боахама чӀоагӀа специализаци яна ерг ца хилар — ялат, ганараш, баьцадараш кхелерглолаш, дулх, шура, фуаш, тха доахарглолаш.

Шура йоахаргйолаш специализаци е лерхӀ XIX-ча партсъезда цӀерагӀча колхоза. Кирова цӀерагӀча колхоза — фуаш гулдерглолаш, «Победа» яхача колхоза — хьакхий дулх доахарглолаш. Орджоникидзе цӀерагӀча колхозашта — дулхи шурен доахаргдолаш. Района юрта боахача специализаци концентрации яра дулваленна дӀахо лакхъе лерхӀ доахана продуктивность.

Укх тӀеххьарча пхе шера хӀара кхоабача Ӏатта доархӀаш яьккха шура 1886 килограмм я пхьан шера, хӀаьта дӀахо яха лерхӀар — 2200 килограмм, дукхагӀа гулдергдолаш да котама фуаш, дукхагӀа доахаргда хӀара устагӀанна тӀера доаккхa тха.

Районера дукхагӀа дола доахан красно-степной фух да. Хаьахето а, шура кӀезига йоалаш дилара керттера бахьан района леррагаш а хӀана дац аьнна долча боахамашка племенной болх ца хилар да. Цулухьа, племенной болх тӀа-тӀа дукхагӀа а бергболаш, цхьан Ӏаттагара йоаккха шура 314 килограмм дукхагӀа хилийта лаьрхӀад. Тха кӀезига дахара маӀан да массайолча колхозе лелалераш ессали ду тха доаха жа долашехьа а, царна еша хьалаш ца хилар.

Ӏалача - климатически хьалаша йиш хулийт района ерригача колхозашка дулх-тха доаха жа дебале. Цу гӀулакха жена доакъарий дика база а помещенеш а еш.

Ерригача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара доахана продуктивность айира бахьан долаш паччахьалкхена дика дукхагӀа кийчъю юртбоахама продукташ.

Продукци яккхарга дӀабодача маьхага хьежжа еза а зарегӀа а хул из. Юртбоахама продукци яккхарга дӀабола мах лохбар юрта боахама болхлоша хӀара денна йоакхо е езаш дола гӀулакх да. Аьча анализо хьахьокх, юртбоахама продукци-яккхарга дӀабода мах хӀана а лакха хилар.

Продукци зарегӀа хулга, шеко йоацаш, лаьттан единицанеи хӀара бежанан лоархӀаш из дукхагӀа яккхарца дувзаденна да.

Ялат даккхарга дӀабодача маьхах удобренешка лоаца лакъа лерира а 2,9 процент мара дац, хӀаьта из дӀамига хилар бахьан долаш хьувкъам а лоха хул, сон дукха мах бода автотранспортага. Лаьттанцарен хьайбашкарен йоаккхача продукце единицага дӀабохийта къахьегам, баьцадараш кхелярга безийтачунтара дӀанийкхача. 10 процент кӀезигагӀа хургдолаш ба 1965 шерана ниiсбача.

1965 шера маьлашча лаьрхӀай оаха ерригa продукци. Ерригача валовни продукце мах 1965 шера 21,1 млн. сом хилар, хӀаьта 1975 шера 24,4 млн. сом хила безаш ба из.

Деррига доаккхаш дола ялат 5,6 млн. сома маьха да, хӀаьта доахаргара йоаккха продукци — 5,4 млн. сома маьха. Ерригa продукци 3,3 млн. сома маьха кхы тӀа а яккхара. дукхагӀа яа еза ерригa юртбоахама культураш, дебаде деза доахан, хӀаьта керттелар — хьувкъам лакхбе а хьайбай продуктивность айе а еза. Юртбоахама продукция мазал яккха лархӀар — из кхы дукхагӀа яккха йиш ца хилар дац. Пайда эцаназ дика кхы а дукха кхоачамаш да района ерригача колхозашка.

Сунженски района колхозий керттера декхар да боахамашта чухьа специализаци яр а ялат, дулх, шура, кхийола продукци дукхагӀа яхар а.

Ӏалама-климатически хьалашка диллача, специализированни колхозаш укх тайпара хила йиш йолаш я: ялата-шурий, ялата-дулха, ялата-котӀарча балхаварий. ЛаьрхӀа специализаци кӀезиг-кӀезига еш чакхйоаккхаргья, йоаккхаш йола продукци кӀезиг я ца йолийташ. Ялат дукхагӀа доаккхарга 83,7 эзар тоннага кхоачаш, шура — 24,2 эзар тоннага, дулх — 4,2 эзар тоннага фуаш 10,6 миллионага, тха 250 тоннага кхоачаш.

Специализаци яро кхоачашде лерхӀа керттера декхар да хӀара гектарах интенсивно пайда эцаи хьайбай продуктивность лакхъяр. 1967 шера боахама чухьара расчет юкъейоалаяза яргьан хӀара колхозо, продукце единица яккхарга дӀабола мах къахьегами лохбе беза, лаьтташ лелалара рентабельность лакхъе, халача балхашта шера механизаце е, къахьегама овсарле лакхъе еза.

Специализаци елга, юртбоахама продукци дукхагӀа йоаккхилга экономически лоархӀамаца ийсдаь да. Шеко яц, продукци дукхагӀа яккхара дакъе шоашта хьалхашка оттаьача декхарех Сунженски района юрта боахама къахьегамхой лоархӀабергхилараx.

В. БАГДАСАРЯН,
экономически Ӏилмай кандидат.

«Белые ночи» (?) КарамазовгӀар» яха Достоевский Федора романах лаьцна, из цӀи а йолаш, арадоаккхача кинокартина тӀа дӀахо а болх беш латт «Мосфильм» яхача студе. Сиенари язъяр а аттадер а СССР халкъа артист Пырьев Иван ва.

СУРТА ТӀА: фильма режиссер Пырьев Иван актрисаца, фильма тӀа Грушенькай роль лебаеш йолча Сийрда Леон…

В. Мастюкова сурт.
ТАСС фотохроника.

ПЛАН ТӀЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Шура яккхарах ца паччахьалкхенга йоахарах лакхара къахьегама толамаш лаьхад Ачхой - Мартана района Самашкински яхача совхоза хьайбаш лелалераша укх хьалхарча квартала. Къаьстта дика чакхъяьккхар хьалхара квартал цхьоалагӀча отделене. Къахьегамхоша пленови заданиш кхоачашъярал совгӀа шура тӀаийна декхараш а кхоачашдир. Планах яккха езар 584 центнер мара йоацача 907,6 центнер шура яьккхар ферме, хӀара кхоабача Ӏаттагара — 436 килограмм. Планах йогӀар 279 килограмм мара йоацача.

Белгалде еза хӀара шурий центнер яккхарга дӀабода мах 11 сом 16 кепег мара ца хиналга. Ферма хьайбаш лелалераша ишта хьинаре къахьегарах цар йиш хилар паччахьалкхенга 809 центнер шура йохка — планал 322 центнер дукхагӀа.

Уж толамаш дахара хьинаре дакъа лаьцар Ж. Дарсаевас, Р. Шахбулатовас, С. Исмаиловас, кхычар. Планах лаьрхӀачул шоза гаргга дукхагӀа шура яьккхай цар хӀара Ӏаттагара.

Ишта хьайбай продукташ дукхагӀа яхара темпаш лох ца еш хьинаре къахьегаш ба шолагӀча квартале хьайбаш лелалераш. ХӀанзале ах бетта план тӀехкхоачашъяьй.

Х. МАХАЕВ.

СЕПГ VII СЪЕЗДО БОЛХ БОЛАБАЬБ

БЕРЛИН, 17 апрель. (ТАСС спец. корр.). Тахан ГДР столица эгтара йоккхачIча «Вернер - зееленбиндер халле» яхача зале торжественно шийн болх дIаболабир Германе Социалистически едини парте VII съездо.

Съезд хьайийлар СЕПГ ЦК Хьалхарча секретара Вальтер Ульбрихта. Гулбеннарашa чIоаггIа тIоараш а тоъхаш, цо дегтIара моарцал хьалтар съезда делегаташка а вошал долча коммунистически болхлойн партешка бахкийтача цар викалашка а, цу даькъе КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте латташ йолча Советски Союза Коммунистически парте делегаце а.

Съездо дувцаргда дукха оттадаь дола ер хетташ:

1. «Социализм хьалхьаь аллалца йолча юкъагIа Германски Демократически Республике общественни дегIаахар». Докладчик ва СЕПГ ЦК Хьалхара секретарь Вальтер Ульбрихт.

2. «Халкъа бахана декхараш кхочушдар». Докладчик ва СЕПГ ЦК Политбюро член, ГДР Министрий Совета Председатель Вилли Штоф.

3. «Социализм хьалхьаь йоалача юкъагIара парте роль». Докладчик ва СЕПГ ЦК Политбюро член а секретарь а Эрих Хонеккер.

4. Решенеш тIаэцалгеи центральни органаш хоржалгеи.

СЕПГ ЦК отчетни доклади Центральни ревизионни комиссе доклади йена а теха дIаккхачийтий съезда делегаташка.

Съезда делегаташа а хьашаша а чIоаггIа безаме тIа а ийцъ «Социализм хьалхьаь аллалца йолча юкъагIа Германски Демократически Республике общественни дегIаахар» яха доклад йир СЕПГ ЦК Хьалхарча секретара Вальтер Ульбрихта.

ВАЛЬТЕР УЛЬБРИХТА ДОКЛАД

БЕРЛИН, 17 апрель. (ТАСС спец. корр.). Социализм хьалхьаь аллалца йолча юкъагIа Германски Демократически Республика общественни дегIаахарь дешаштa хетаяь яр тахан ухказа хьайийллача Германе Социалистически едини парте VII съезде СЕПГ ЦК Хьалхарча секретара Вальтер Ульбрихта яь доклад.

В. Ульбрихта белгалдьаьккхар социализма програмна кхочашъяра даькъе ГДР дийка бокхаь, гIа хьалхашкахьа баьккха хилар а Советски Союзацара доттагIал йу гIулакха боккха лоархIам болаш хилар а. «Цо вайна хьалхагIа а дIаьд, хIамо а дукккхача маьхера мовкъостал, Германе исторе чу эггара хьалхара демократически пачхьалкхе — социалистически ГДР хьалхьара а чIоагIъ яра а вай кизаш дебаду, — аьлар цо. — Вай съездо къаьстта чIоагIа дега хIара даькъал дувц масcе даькъе а керда доккхий толамаш а даьхь, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дузача денна кахъадолха Советски Союза халкъаш, КПСС ЦК, Советски правительство».

Докладчика чIоагIа теркам тIабахийта дийцар ГДР-е бахача наьха материальни хьалторо тоаяра дешаш. Белгалдаьккха аьлча, цо предложени елар ухх шера сентябрь бетта денз 5 бахка ди дола хIира оттадара хьакъехье, эгтара чухнахьара алапени пенсешн а, хIаьта иштта дукха берашь долча деналанта тела посопеш а лакхдара хьакъехьа.

Вай хенара дунен халкъашта юкъера хьал дегIаахара самал йоаийташ йола кертера белгало я, аьлар цо доклада внешнеполитически дакъа тIа, машара, демократе, къаман шоай лоIаме хилара, социализма иллам дIахо а дегIадахар, экономически а, политически а, тIема а йаайъошка кхы дIахо а социализмий аьттуе болча оагIорахьа низий соотношенеш хувцалар.

Шийн паргIато бахьанце къовсам лоаттабеча вьетнамски халкъана Советски Союзо а социалистически кхычa мехкаша а масcе оагIорахьа новкъостал деш хилар белгал а даьккха, В. Ульбрихта аьлар, ГДР-е бахача наха кхы дIахо йолача хана а шоай низ мел кхоачар дергда вошал долча вьетнамски халкъана империалистически агрессора духьала цо лоаттабеча халача къовсаме.

Цунах хетта В. Ульбрихха харцйир дунен халкъашта юкъерча коммунистически балхлойн бодама доккха зе даь йола КНР кульгалхой антимарксистски позици а антисоветски политика а.

ГДР-а арахьарча политика лоархIамера декхараш да, аьлар В. Ульбрихта, Варшавски договора юкъейоагIача пачхьалкхений сотрудничество дIимаи чIоагIъелга, Азе, Африка, Латински Америка мехкашцара политически а экономически а бувзамаш шордалга, эррийча европейски пачхьалкхенашцара гIулакхаш безам тIа доаладелга. ГДР чIоагIа тIехьа я, белгалдаьккхар докладчика, ядерни герзаш ца доаржадара хьакъехьа договор оттадара, атомни герзаш доаца зона хьаьра, иштта а германски пачхьалкхений территоре тIа дIаьдена тайпа а ядерни герз ца хилийтара.

В. Ульбрихха хоадам бохаби харцйир ФРГ доалерча гIозарий милитаристски реваншистски политика. Малхбузегермански Федеративни Республика правительство мара, кхы цхьанниха а правительство яц Европе хIара долаш дола доадонаш хувцалга шийна хьайхашка оттадаь, аьлар цо.

Цунах хетта СЕПГ ЦК Хьалхарча секретара белгалдаьккхар Германски Демократически Республико Советски Союзаца, Полышаца, Чехословакеца даь доттагIалеи, сотрудничества, вIашин гIо-новкъостал дара хьакъехьара договор европейски кхерамазлe чIоагIъяра боккхача лоархIаме хилар.

Докладе оцца моттиг дIалацар германски шин пачхьалкхена юкъера гIулакхаш дувцаш. В. Ульбрихта белгал ма даккхара, реваьки дош Социалистически ГДР империалистически Малхбузен Германеца вIашагIтохалга. ГДР исторически декхар да Малхбузен Германе а иштта милитаризмаьхи империализмах жукъ яклара ниъ лахара новкъостал делга. «Аллха на даь даьиначул тIехьагIа йиш хургья, — аьлар В. Ульбрихта, — шаккхе а германски пачхьалкхе вIашагIтоха».

ЦаI мара йоаца Германи аллха антиимпериалистическая демократически Германи мара хила йиш яц, белгалдаьккхар В. Ульбрихта. Аллха мара фактор савка'мара, прогрессан социализмах пачхьалкхе савка мара хила йиш яц, вIашагIкхийтта Германи.

ЧIоагIа а дIаьхдаь а тIоараш деттарца цхьа мо лукхаза а юкъагIа а воахаш, IалаьматечIоагIа теркам тIабаха лалийгIар съезда доакъашхоша В. Ульбрихта доклада.

Эрригача зале Iалаьмате чIоагIа тIоараш а детташ аьлар Вальтер Ульбрихта чакхвоаллаш сала дешаш.

ТIаккха съезде СЕПГ Центральни Комитета отчетни доклада, Центральни ревизионни комиссе доклада, СЕПГ ЦК Хьалхарча секретара Вальтер Ульбрихта доклада хьакъехьа дискусси йолаелар.

Кхоана съездо шийн болх дIахо берга.

КЪИЛБАСЕДА ХIИРИЙ РЕСПУБЛИКЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ЛИТЕРАТУРАН ИСКУССТВАН ВIЦРА

БУВЗАМАШ ЧIОАГIЛУ

Къилбаседа - ХIирий республике дIахьош да Нохч-ГIалгIай литературан искусстван кIира. ХIирийчен къахьегашхошца вIашагIбаттахьаш, царна хьахкашка шоай исхагIйола произведенеш ешаш, концерташ уттадеш, спектаклеш гайташ хьабоагIа цу йоккхача а лоархIамерча а событе дакъа лоацаш царна. Укх тIехьарча денощна хинноча вIашагIкхетарех дувц тахан журналиста НАШХОЕВ РУСЛАНА.

Цхьа шийн тайпара белгтала дар из ди Ардонски района Кирова цIерагIча юрта бахачарна. ХIаьта из тамашийна а дацар. Шоай аргIапара вIашагIкхетар укхаза дIадахьа лаьрхIадар Нохч-ГIалгIайчен писателаша.

Хьаьший выступленеш йолаьла тоьала ха я. Къыметтел уж хьа а кхачабац. Цхьабакъда, кировцаш гул а беняна царга хьежаш багIа. Йовхамаш сийрдайоал цар юххера а Къилбаседа-ХIирий АССР-а писателий союза председатель Цагараев Максим хьалха а волаш шо-шоай моттигашка хьаьший хьалбаьнначахана.

ХIирийче а эррийча Кавказе а гIерваьнна вола поэт Хетагуров Коста ваь моттиг я тахан хьаьший баьхка юрт. «ХIирийчен сийлахьволкхача поэта Хетагуров Костай цIи я оаш колхоза тиллар. Цудухьа лаьрхIар оаха Нохч-ГIалгIайчен писателашна эгтара хьалхагIа шуй юрта дахкаь, — аьлар цо къамаьла де волалуш Къилбаседа-ХIирий писателий союза правлене председатела нов. М. Цагараева. Хадзакза деттача тIоарашца тIаэц юртбоахама къахьегамхоша вай писателаша — Яндиев Джамалдина, Чахкиев СаIида, Ахматова Раисас, Боков Ахьмада, Муталибов Зайндина, еш йола выступленеш. ХIаьта цу авторий цхьайола стихаш хIирий меттала а яьха йийшар хIирий поэташа — Кайтуков Георга, Ардасенов Хасбатыра Цагараев Гигос. Дукха гайра цу юрта вай писателаш. Юххера а юртарча художественни самодеятельноста коллективо сакъердаме концерт оттадир гулбеннарашта хьалхашка.

Правобережни яхача районе я «Ольгинское» яха юрт. Дуккха ха яц укх юртарча, тахан хьайча санна мара ца хетача, культура Дворецa бIаь шу дизар деадеш хилча. Цу Дворецe гулбеннабар эррига юрт я-кх укхаза цьнна хеталуш, селла дукха нах. ХIаьта укхаза шоай искусство гойта еннар Нохч-ГIалгIай илли халхарен ансамбла коллектив. Баьхкача хьашашка воаршал хоатIаш къамаьл дир райисполкома председатела заместитела нов. А. Б. Кочесова. Цул тIехьагIа йолаенна вай артистий выступленеш кIоарга бийса яхьалца хилар. Концерт чакхдоаллаш дешархоша зизаш делар цхьайцига баьхкача хьашашта. Шоайла чIоагIа раьза болаш дIа-хьа къаьстар цу дийнахьа артисташи юртбоахама къахьегамхой.

Дуккхьашка хулаш бацар Нохч-ГIалгIайчера артисташ Моздоке. Цудухьа къаьнара доттагIий санна тIаэц уж цига бахача наха. Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен филармоне эстрадни коллектив хилар цига концерт хьш. Бокхачa безамца тIанийцар пар концерта програмна хIара номер. Къаьстта хоза хийтар гулбенарашта Нохч - ГIалгIай АССР-а заслуженни артистка Чихрадзе Диникоси Курбанова Лейласи дiь хьтхараш, РСФСР-а заслуженни артистка Татьянченко Нинас даьха иллеш. Дукха ха яьккхар артисташа гулбенначар лайттача тIоарашa сцена тIара дIа ца бохийташ. Шаккха лингургдоалаш легашка чудиьар массанена а из вIашагIкхетар. Цу тайпара дар Дигорски районин культура ЦIагIа вай писателашца. Моздокски района «Веселое» яхача юрта филармоне артисташца хинна доттагIлен вIашагIкхетараш а. Цхьабараш республика юрташка гIолла концерташ уттадеш дийнача хана Орджоникидзе дийрахьа а сарахьа а шоай дикагIйола спектаклаш гойташ хилар Х. Нурадилови М. Ю. Лермонтовен цIерагIча драмтеатрий коллективаш. Масала, къаман театра коллективо гойтар «Къонгаш бовча хана» яхей «Бож Iавлий эшар» яхей спектаклаш. Цул совгIа берашта лаьрхIа «ГIорбаш» яха спектакль а гойтар. ХIаьта эрсий театра коллективо «Щит и меч», «Тяжкое обвинение», «Волшебник» яха спектаклаш оттайир. Массанахьа безаме тIанийцар уж артисташа.

Къаьстта белгала дар сардийнахьа Орджоникидзерча «Комсомолец» яхача кинотеатре РСФСР-а Нохч - ГIалгIай АССР-а а халкъа артистаца Эсамбаев Махьмудаца кинозрителий хинна вIашагIкхетар. Зала чу чухошачул масcехказа дукхагIа гулбеннабар лах. Мел дукха дар кинозрителей хьашийхилар, мел дукха хаттараш дар цар Махьмудага ж хиввлаьраш. Царна массанена а доагIаш дола жоп лер ваь. Эсамбаева. КIорга бийса яхача а хIазанийта раьза бацар цу сарахьа гулбеннараш шийн гоазача халхараш вай Союзе меттел цул арахьа а цIи хоза йола Нохч-ГIалгIайчен воI.

Иштта дика чакхдаьлар селхан а сардийнахьа а Къилбаседа-ХIирий пачхьалкхен филармоне Нохч - ГIалгIай симфонически оркестра денна концерташ. ТIехьа хийтар артелашта Украински ССР-а халкъа артисткас, Эррига-союзни а дунен халкъашта юкъерча а конкурсий лауреата Поливанова Галинаси Корольковa Галинаси даьха иллеш.

Ала деза пхьабараш цу концерташка укхача хана шоллагIбераш радиов телевиденеи гIолла дакхача Нохч-ГIалгIай музыкага еча сакъердаме передачашка лакхоагIа а хьажа а йиш йолаш хиннилга.

Сурта тIа: (лакхехьарча сурта тIа): «Къонгаш бовча хана» яхача С. Чахкиевен, Г. Русакoвен спектакла сцена. (лохерча сурта тIа): Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен ансамбла коллектив халхар деш, я.

Г. КАЗИЕВЕИ,
Ф. МАМОНТОВЕИ,
суртеш.

САЛОIАЧА сахьата

ДАГА А ДОАЦАШ ХИЛАР НОВКЪОСТАЛ

Йоккхача гоазалца харц ахча деш веза саг лехаш, цIеккха а из корава аьттув ца боалаш, дукха ха яьккхар Киирсин полице. Дага а доацаш баьлар из аьттув. Дежурни волча полицейскена, пхи шу даьннача йийIгага хIана елх хьа аьнна хьаттача, жоп хезар: «Дас цIена коч эца тигац сона ледаала чу ахча деш ше воалла шехье а...».

НИЙСА ЛАЬРХIА ХИННАДАЦ

Цхьаккха тайпе гоподоана дIа ца кхайкваши къыметтел цунаш недзирателий са ца кхуйташи хIама ца душ сецаа Вестерос яхача шведски городе лаьца чувзьлла цхьа саг. Лийрхlар цаI хиннад: корах тека йоаллача решетках чакхвоалаваллал гIаллуга. Цхьабакъда, аьттув байнача изобретатела баь лоархIам кIоаргдукха нийса хиннабац. ДIаарабаккха а юха хьечувхания а йиш йоацаш, решеткана юкъе баллийсаб цун корта. Цо дийттача цIогIах оарцагIбаьхкана хьалой решетка ходаа йийзай.

БЕРЗА ДУХЬАЛА... ШОЛГОРА ГIАЖАЦА

Хьун йистте ше оттаьча боангага хьажа лаьрхIад чаракье В. Захарова. Боанг дIаоттаьча йоацаш хиннай. КIоаргга лайла гIолла шерра лер йодаш хинна тайге. «Цо' пеьцар доккха аьха хила дезеш да, магахье санна тоххаьь боанг а нийца дака цуна мега хилча!» — хийтар В. Захарова. Къыметтел топ яь ца эцаш вахав из ларрагIа.

Цу ханна кIотаргашта юкъе тебаргIаш хиннай доръенна даьра борз. Цу ханале дуккха сакъьташ даьхад цо боанга болата кхалнигаш гIуашаш. шийн гIод мукъеданна гIертаь. Захаров дIагарга вахана сага тIамхосседеннад аьнха...

Чаракье бе хIама хиннац шолгера гIадж мара. Цхьабакъда, из тIехьашка ваьнивац. Цхьаь вIашкакхоккаденнад чарахьи борзи. Укхазарча цергаште кIалхаръяккха вIаштIехьдаьннача чаракье шинне а кулгаца къамаргашке гIолла кхо 'а лаьца тоIаьй борз, хIаьта борза низ кIоаргдукха мел мабеннига а массехказа чIоагIа гIадж тохай аьхкенна. ТоIаденнача дай гIо ший бора...

В. ГОРОДЕЦКИЙ,
ТАСС корр.

Красноярск.

ЦЕРГАШ... ЛОЧКЪАЬНЙ

Тамашийнан маькарен цхьа хIама даьд Джакарте цхьан кхуно. Наб а еш автобусаца вагIаш, юккера а, ше сомаваьлча, шийн бага лесса корадьй цхьан пассажира! Йоацаш хиннай цун цергий протез! Кхуна эзаш хиннар-м, бакъдар аьлча, протезаш ца хиннац, из хьаь дошуа хиннад.

Цхьабакъда, бакъдар бакъ хиланза даргдац. Полицейски практика эгтара хьалхе нийсденнад из тайпа гIулакх.

ХАЧАШ ЮЬХА ВАРАШ

Врезеншне цхьан городе муниципальни IаьдалалIаше дукха ха йоацаш решени яьй болх бе арабоалача [illegible] эррига вараш, вир-бIарзаша, [illegible] къаьстта шоай тайпара... тIаьвехаргйоаш. Соцам тIа [illegible] баьй мукъ кхухьа хьабаш [illegible] долча хене хIама тIаьвека дахьерийла ца хилареъ. Моттигерчо полице мачальнико тIадиллад из предложени кхоачашъяра лаьрхIа хьешилга.

РИМ-ЛОАМАРА КОРАЯЬ ХIАМАШ

Сакъердаме хIамаш кораяьй Кисловодскерча археологашта Римлоамe йоахаьна катакомбе чура. Цхьан склепа чура эггара хьалхе кораяьд церна византийски император Константин VII-гIяар волча хана лоладеш хинна къаьста ахча. Ахчан тIа латт императоре шийи цун вIи Роман II-чуни сурташ.

Катакомбе чура ахчаца цхьана археологашта кораяьй кечйеддаш гизгаш, тайп-тайпара брошкаш, кхыйола хIамаш.

ТАЙМЫР ЯКА АХГIАЙРЬ АЙЛУШ ЛАТТ

Таймырски ахгIайрен форда йистецара шаьргIа дола дакъе кIара бIаь шу масcаза доал тIаьь сантиметрал вIашагIа йоацаш айлуш хилар гучадьннад ленинградски Iилмахочо Вячеслав Макеевна. Из процесс дIайолаеннай, цунна хетачох шин миллионн да миллиони шу хьалхагIа [illegible].

Таймыр айлуш хилар Арктика цIаккх а ца соцаш латтан кIор тахтоническеи лелаш хиларца дува Макеева.

Iилманхочо иштта лоархI, Бырранга (Таймыра юкъерча) лоамий система укх тIехьарча миллионаш шерашка юххьанца ека а ека, цул тIехьагIа юха хьайй а айна, хIана айлуш латташ хилар.

(ТАСС корр.).

«ПХЬАГАЛИЙ БЕГАШ»

Цу гуйрийна тайгерча хьунагIа мел хиннача хIаман «пхьагалий богаш» аьнна мара кхача тайпара цIи яккхац Чурани яхача Коми-Пермяцки юртарча чаракье Федосеев Петре.

Пхьагалий накъа тоханга тIа боангаш дIа а оттаь, цорга хьажа вахав Петр. Шовкъа-топ а йоацаш вахав из. Пхьагал-м кхы сел доккха аьнха кхыад. Вошта, цIенгара а ц цига гаьна. Ма цец а ваьнавар чаракье хIана-дIана дикка магаш а аьнна вахаш йолча пхьагалий боанга чу йоалаш шийна рысь бIаргаьйнача хана.

— Долча, — уйлав ххийра Петра,— пхьагалгаш гадовкарг тIехьеннай боанга, хIаьта цар лирргIа тобаш лолаш йолча рысе из де зайнадац...

Иштта хинна хила а тарлу из. Цхьабакъда, уйла еш латта из цар. Тоххеннача рысо, боанг йоххаь дукха а ккха, тIаккхийтта лайла Iовожавир чаракье.

Тайгерчо хьунагIа денна къовсам чаракье маьларлоно къовстабир. Аьттув бола минут нораьнча хана, тIехьараш Iочудаьла юкъа даьлла дигхьалъехийтар Петра. Буачере цо кIалхоралъоккхар чаракье.

ХЬАЛХАЛКА ОАМАЛИН СТАТИСТИКА

Цхьаза шоаште ца эшаш йола хIамаш хIана яьхо кхалнехаI Цхьан америкалнски кхалнехьа журнало поаргI, ше гулъена анкетни данеех цунна дола жоп лаха шийн вIаштIехьдаьнна хилар. Эррига вIашагIкхейттареш яхь мотив хилар: из да, цкъа-дале, мер духьала хилар; шоллагIа-дале — хIама мехьа эза ца хилар; кхоалагIа-дале — Пармнера из хилар; доаллагIа-дале — хIазамо йола хIама лоаллахе бахача кхалнахе а нийцандаь; пхоалагIа - дале — цу тайпара яь хIама цхьанне а йоцандаь; кхоалагIа-дале — берригача кхалнахьа из йолаш йолендаь.

«Труд» яха газет, 1967 ш. 31 март.

БОННСКИ АТОМЩИКАШ БАЛХАХ ЧУЙНАБ

Атомни герзаш кхы дIахо ца доаржийтара хьакъехьа оттае лерхIаш йолча дунен халкъашта юкъерча соглашенена духьала хIана йоаржалъя миссел чIоагIа кампани, моттигерча кепайоалоша дехча мукIарлонах, Федеративни Республика хиннача хана дена кхы цIаккха а шаржаш. Цу тайпарча соглашене принципийн дечалйн хьакъехьа Жeневе аллха переговорaш еш мара яц, хIаьта боннски пропагандисташ хIиналехьа а къарлуш ба, масалъ, ФРГ «маьнарера» атомни экономика дегIайоалаяра новкъа «духьаленаш уттаьш» хургья цу соглашене положенеш, яхаш.

Малхбуаен Германе атомни промышленностанен атомни тохкамашта деш дола дерригa доал практически пачхьалкхен бе дахац. Из дашха йиш я, хьагучох, из дакъа къаьстта доккхача маIане лерхIаш Бонн хилара, атомни экономика шийн тIехкожама кIалхара ядийта йиш яц, аьнна, хеташ из хиларца, цу экономикана хаьдда достам тела а, хIаьта иштта деш йола балхаш дикка къайлагIа хулга Iалашде а лерхIаш из хиларца. Башха дукха ха йоацаш атомни дешашта йола министерство оалаш хиннача, хIаьта хIанз Iилман тохкамий гIулакхашта йола министерство оалачуга гIолла цу атомни экономикана деш дола доал. Министерство арганьйккхa хувцалга 1962-ча шера хир, цу хана министерствана тIа дилар ракетни тохкамий даьхе кулгал деца а. (Министерствана чу а йоагIаш йоаш хиннача «германски атомни комиссел» совнагIа цу хана хьайр «космоса тохкамаш дара йола германски комисси» а).

Нагахьа санна эшаш моттиг нийслойи, ракетно-ядерни герзаш хьаяра шийла эца а йиш йола централизовани аппарат хьаяр Малхбузен Германе оалал дем йолча капиталистически монополей хьаштaш кхоачашдара даь хилар ший шегIа хоаш да. Цу монополей викалаша юкъарчал доаццаш дакъа доац цу аппаратaка доча доале. Масала, министерства атомни комиссе 25 членах ийс дукха цхьаьа юкъевода немецки промышленноста Союза атомни комиссена, хIаьта из боккъонна йола малхбузенгермански монополистически капитала генеральни штаб я. Цу тIа а комиссена а комитета а керте латтар Вильгельм Менне ва, из ва немецки промышленноста Союза вице-президент а эгтара йоккхагIа «Хехст» яхача химически концерна цхьа кулгалхо а. Iилмани тохкамий гIулакхашта йолча министерствана шийна керте латтар а Круппа концерна директор хинна Герхард Штольтенберг ва.

Боннски правительствас шерагара шерага дукхагIа ахча доалу атомни ракетни тохкамашта. Масала, Штольтенберга яхачох, 1966-ча шера 430 миллион марка гарга яр ФРГ «атомни бюджет», хIаьта укх шера из ах миллиардлага гIолла тIехъийккхай. «Космоса даькъе» тохкамаш дара доалу ахча цу юкъагIа 230 миллионага 280 миллионага кхаьчад. ХIаьта аллха официальни долча правительственни наькъашца ухх 10 шера атомни тохкамашка дIаккхачар 4,3 миллиард марка я. Цул совнагIа укх тIехьарча итт шера боннски пачхьалкхено 6,7 миллиард марка гаргга ахча хьожадаьд атомни тохкамаштен атомни промышленностанен оборудованин еча дакъа лоацаш йолча къаьст къаьстача наьха шоай доалахьарча 300 совтIа предприятена пошренеш яран уж хьалдацарaи. Царна юкъе я Тиссена, Дегусса, Демага, Сименса, АЭГ, Мана предприятеш.

ХIанз дукха ха йоацаш ГДР-е арадаьнача «Справка книжка» тIа кепатехача материалашa яхачох, кертерча даькъа Iилйин пхе центре вIашагIтеха да Германе Федеративни Республике атомни тохкамаш:

1. Карлсруэрча ядерни тохкамий центре;

2. Кельнана гаьна доаццаш, Юлихерча ядерни тохкамий лабораторешка;

3. Мюнхена юххерча Гархингерча плазменни физика институте;

4. Мюнхенерча «Лучеи тохкамий обществе»;

5. Гамбургерча «Кемаш дарам берд лелийтарах ядерни энергех пайда эцара йолча обществе».

Доадол лехьарча кепайоалоша дувцачох дикка доккхий хIамаш карагIдаьннад малхбузенгермански специалисташта — атомникашта. Масала, «Комба» яхача французски газето белгалдоах, «атомни двигатель а йоаш «дунен эггара вай ханарагIара кема» «Федеративни республика да», яхаш (хIанз дукха ха йоаццаш Киле тIа даьккхад из кема, хIаьта шу чакхдаьлехьа Форда тIа дарзаа да). Цига хьайй (Юлихе) «дунен тIа эггара революционнегIа йола реактор» кийчъяьй «изотопаш вIашагIйоахаш екъара дунен тIа эгтара шийн тайпагIара способо»... Газета хетачох, цун на кхоачалуш яц ФРГ-ана дунен тIа карагIдийннарий список. «ДоацагIа аьлча, — чудерзаду газето, — малхбузенгермански атомни промышленносто тахан Европе (Малхбузен) эгтара хьалхара моттиг дIалаьцай. Кхоана из лоархIаменгIарча секторе — ядерни реакторaш хьаяра а уж кхычa мехкашка дIазахийтара а секторе дIанийслургья американскичунца»... (Кепайоазош тIа арлийначa хоамех, тахаввехьа а хьалъпьльине балхаш деш е хьалъеш латташ 35 атомни реактор я Германе Федеративни Республике).

Кепайоазош кхыча органаша хоамаш ду Мюнхена юххерча плазменни физика Института карагIдаьннарий хьакъехьа. Укхаза ядерни реакцешна «тIех ниа бола магх» хьаьдина Института администраце хьаккхайкахь дачох, цу эксперименташа йиш хургья водородни бомба «карайоагIа, пунах электростанцие хIаьта иштта «хIанзалца хьа е американски'а, е советски'а, е английски'а а Iилманхошта дуаланза хIама да».

Иштта чIоагIа дакхара ба правительственни трибуна тIара специалистий-атомникий беш бола маx а. Масала, Iилман тохкамий гIулакхашта йолча министра Штольтенберга хIара дукха' ха йоацаш «германски атомни комиссе» итт шу дизара хьакъехьа шие къамаьл деш аьлар... дунен халкъашта юкъера боаране, да ФРГ атомни тохкамаши атомни техникеи, аьнна. «Карлсруэре реакторашца балхаш деш бола «Iилмахой дукхагIа эггара толашагIа болра Iилмахоех ба», — аьнна белгалдаьккхар цо.

Цунна цхьана боннски викалаш вIалла кIорза а ца деш, из хьоахдо йиш массаза хила къарлуш ба атомни энерге даькъера тохкамаш аллха «машарерча гIулакхий» духьа деш да, яхаш. Нагахьа санна селла йоатIа кIордалайташ дукха а ца дувцаре, дуккхача бакъдарашеи малхбузехьен кепайоазошен из цар дувцар харц из доре дукхагIа теша мегар цар дувцача доацарех. Пулакх миштад аьлча, атомни даькъе беш бола моллагIа болх ше а белгалара опыт Iовеши квалификаци йола кадраш кийчъеш ба, хIаьта царех пийшача хоза тIемо гIулакхашта пайда эца йиш я. Цхьабакъда, ФРГ деш дола атомни тохкамаш-м хьалда шийн специфика йолаш а ма дий.

Фу йол-теш, масала, шийн юбилейни къамаьле министра Штольтенберга хьоахаь реактораш-размножителаш? «Реакторaш — размножителаш, — довзийт из гIулакх «Комба» яхача французски газето, — уж я къаьстта шийн тайпара башхало йоаллаш йола реакторaш — шоашка дIадоаччул совленагIа ядерни довгор хьаллу цар. Цу процесса техническо оагIув йовза а йовзийташ, газето хадлаш белгалдоах «боккъонца са а кхувш, атомни довгор — плутоний-даьккхар духьа даьд Федеративни республико реакторaш — размножителаш бертера ларзIар». «Плутоний, — йоах из дIахо, — цхьаннахьа гаьнна берда йистошка хьа а хулаш кхачаш хIама яц, из къайлагIа балхаш деш йолча заводашка хьаьш я... Пах килограмм плутоний кхоадам ба атомни бомба хьаяра».

Из уйла баь еш вa ФРГ эгтара гIоравьннагIа вола Iилмахо — атомник, физика даькъе Нобелевски преме лауреат Фридрих Фон Вейцзеккер а. «Реакторaш—размножителаш хьаяра тIехь бола беш да вай, — аьнна кхайкалир цу малхбузенгермански пацифисто... — Нагахьа санна атомни бомба хьаелга, кхы а хоалам болашагIа аьлча, плутонех атомни бомба хьаелгa вIаштIехьдоале мара вай га йиш хургьац из технологи йиза дIачакхйоалаш карaерзае»...

Малхбузен Германе дечa атомни тохкамий хьакъехьа доазол дехьарча кепайоазош тIа арaюла дукха материалаш, царца гучалуола хетараш вIаши нийс а деш цар хьисап эча укх тайпара вывод ца йича валац: хьадда декхар хьалхашка а оттаяь, из декхар кхоачашдар духьа беш да уж балхаш, хIаьта из декхар атомни герз хьале йиш хургйола хьалаш оттадеягa да. «Пхе программана лард йоаллаш йоаякх Германи (Малхбузехьа) аьнна хетадолийт атомни технологе даькъе 1958-ча шерал тIехьагIа малхбузенгермански толамаш» — кхаш яздо «Форин афферс» яхача американски журнало. Доазол дехьарча дуккхача боккхийча Iилмахоша (царца ва эгтара хьалхара американски атомни бомба хьаярех цаI— гIоравьнна вола профессор Гленн. Т. Сиборг аI хоахета белгалдахаш, Малхбузен Германи шийн низаца атомни герз хьале могаргдолча хьалага дIаккхача вIалла дукха ха йисаац, яхаш. Нийса да из цар яхар.

Дукха нах боабергболча герзага кхачара боннски реваншисташа декхача наькъех наI мара бац шоашa хьаьь атомни бомба царга кхоачалга-м. Цу гIулакха тIаккхуваш болча цар наькъа кхерам тувс хIана оттае лерхIаш йолча атомни герзаш дIа ца доаржадара хьакъехьарча дунен халкъашта юкъерча договоро. Цудухьа да из-м Рейна берда-йистошка селла хьаьра цу гIулакха духьала балар а. Договора духьала еча цу аххача Iилмахошта юкъера хьахоа, ФРГ цIи хезаволча публициста С. Хафнера яхачох, миччa бесси кхоачалаь а моллагIча наькъаца кхоачалаь а атомни герз шоашта каракхачарга дахача тегах хIама а ца хулаш, хьаггача тIа бисар...

А. РАЧКОВ.
(ТАСС).

ХАОТТАМ

Тахан республикан Грозни дегIа делхаргда. Цхьа йолча моттигашка дитакаргда. Грозне 17—19 республикен 21—22 градус йIовхал латтаргья.

Кхоанне кхонан республике цхьайолча хана йовчен а йокаш хоаттам хила тарлу. (Бийса йийнха овча цхьаццайолча моттигашка денна шелъалa я мег). Бийсана 1 — 6, дийнахьа 11—16 градус йIовхал хила тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; бехктохама секретара—3-34-38; партейни балхарен, культурин, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахамен письмой отделий — 3-42-28;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографе. Революции проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02481. Заказ 1675.